

Korpela Miia

Läheisyhteistyön kehittäminen itsemääräämisoikeutta kunnioittaen asumispalveluyksikössä

Opinnäytetyö

Syksy 2017

Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Sosiaali- ja terveysalan kehittäminen ja johtaminen yAMK

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Tutkinto-ohjelma: Sosiaali- ja terveysalan kehittäminen ja johtaminen, ylempi AMK

Tekijä: Korpela, Miia

Työn nimi: Läheisyhteistyön kehittäminen itsemääräämisoikeutta kunnioittaen asumispalveluyksikössä

Ohjaaja: Hemminki, Arja, lehtori, YTT

Vuosi: 2017

Sivumäärä: 72

Liitteiden lukumäärä: 3

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnoiman Kehas-ohjelman tavoitteena on parantaa kehitysvammaisen ihmisen asumista sekä heidän oikeuttaan osallistua ja määrätä itse omista asioistaan. Kehas-ohjelman tavoitteena on laitoshoidon lakkauttaminen, jonka myötä myös asumispalveluiden tarve lisääntyy. Tässä muutostilanteessa läheisyhteistyön merkitys lisääntyy ja yhteistyön kehittämisen tarve korostuu. Kehitysvammaisten erityishuoltolain muutos vahvisti kehitysvammaisten ihmisten itsemääräämisoikeutta ja mahdollisuutta vaikuttaa oman elämänsä valintoihin.

Tämän kehittämistyön tavoitteena oli parantaa Kytösavun asumispalveluyksikön läheisyhteistyötä ja saada asukkaan itsemääräämisoikeus läheisyhteistyössä näkyväksi. Tarkoituksena oli luoda voimaantumista, osallisuutta, yhteisöllisyyttä sekä itsemääräämisoikeutta tukevat läheisyhteistyön toimintaperiaatteet.

Tutkimusmenetelmänä käytettiin tutkimuksellista kehittämistoimintaa, jossa on piirteitä laadullisesta tutkimuksesta sekä myös toimintatutkimuksesta. Tutkimusaineisto kerättiin teemahaastattelujen ja työpajatyöskentelyn avulla. Kehitysvammaisia asukkaita (n=6) haastateltiin yksilöhaastatteluina, havainnointia ja kommunikation apuvälineitä apuna käyttäen. Henkilökunnan (n=10) näkemykset kartoitettiin ryhmähaastatteluna toiminnallista Edward De Bonon kehittelemää kuuden ajatteluhatun menetelmää mukaillen. Läheisten (n=9) ajatuksia kerättiin työpajatyöskentelyn avulla, Learnin cafe menetelmää hyödyntäen. Kehittämisen etenemisessä käytettiin apuna Bikva- mallia mukailevaa etenemistapaa. Tuloksista luotiin yksikön läheisyhteistyön toimintaperiaatteet, jotka liitetään osaksi yksikön sosiaalipalvelujen omavalvontasuunnitelmaa. Tulokset analysoitiin etsimällä samankaltaisuuksia ja yhteneväisyyksiä, teemoittelua apuna käyttäen.

Tuloksista kävi ilmi, että toimiva läheisyhteistyö muodostuu dialogisen vuorovaikutuksen, itsemääräämisoikeuden kunnioittamisen, empatian ja empaattisen vuorovaikutuksen tuloksena. Näistä muodostui asumisyksikön läheisyhteistyön toimintaperiaatteet, joita korostetaan arjen työskentelyssä. Läheisyhteistyön toimintaperiaatteet ohjaavat ja tukevat onnistunutta läheisyhteistyötä. Läheisyhteistyö tukee asukkaan osallisuutta sekä yhteisöllisyyttä ja se mahdollistaa asukkaan oman näköisen elämän toteutumisen.

Avainsanat: kehitysvammaisuus, itsemääräämisoikeus, osallisuus, yhteisöllisyys, voimaantuminen.

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Master`s Degree Programme in Development and Management in Health Care and Social Work

Author/s: Miia Korpela

Title of thesis: Developing Close Cooperation with Respect to Self-Determination in Service Housing

Supervisor(s): Arja Hemminki, PhD, Senior Lecturer

Year: 2017

Number of pages: 72

Number of appendices: 3

The aim of Kehas-program, administered by the Ministry of Social Affairs and Health, is to improve the lives of people with intellectual disabilities and their right to participate and to decide for themselves. The aim of Kehas-program is to eliminate institutional care, which also increases the need for housing services. This change also increases the importance of close cooperation and the need to develop co-operation is emphasized. The change in the Special Care Act for Persons with Developmental Disabilities strengthened the Self-Determination of people with intellectual disabilities and the opportunity to influence their own life choices.

The aim of this development work was to improve the close cooperation of the Kytösavu housing service and to have the persons' right to self-determination in close collaboration. The aim was to create empowerment, inclusiveness, communality and self-determination in order to support the functioning of the local cooperative.

The research method used was research developmental activity with features of qualitative research and action research. The research material was collected through theme interviews and workshops. The resident population (n = 6) was interviewed as individual interviews as a means of observation and communication aid. The personnel's (n = 10) views were mapped to a group interview where Edward De Bono's the six thinking hats- method was adapted. Relatives' (n = 9) ideas were collected through workshops, using the Learning café- method. The progress of development was based on the Bikva-model. The results were used to create the unit's policy of close cooperation, which is incorporated into the unit's social services self-control plan. The results were analyzed by looking for similarities and congruencies, using themes.

The results indicated that close cooperative work is the result of dialogic interaction, respect for self-determination, empathy and empathic interaction. These comprise the working principles of close cooperation with the Housing unit, emphasized in everyday work. The principles of close co-operation guide and support successful co-operation. The neighborhood co-operation supports the inhabitants' involvement

Keywords: mental retardation, self-determination, implication, community, empowerment

SISÄLTÖ

SISÄLTÖ	3
Kuva-, kuvio- ja taulukkoluettelo	5
1 JOHDANTO	6
2 KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS JA TAVOITE	9
3 KEHITTÄMISKOHTEENA KYTÖSAVUN ASUMISPALVELUYKSIKÖ.....	10
3.1 Seinäjoen kaupunki vammaispalveluiden tuottajana.....	10
3.2 Kytösavun asumispalveluyksikkö kehittämissympäristönä	11
4 KEHITYSVAMMAINEN ASUMISPALVELUJEN KÄYTTÄJÄNÄ	13
4.1 Kehitysvammaisuus ihmisen elämässä.....	13
4.2 Kehitysvammaisten erityishuolto	15
4.3 Autettu asuminen asumispalveluissa	16
5 LÄHEISYHTEISTYÖSTÄ VOIMAA ASUKKAAN ITSEMÄÄRÄÄMISOIKEUTEEN, OSALLISUUTEEN JA YHTEISÖLLISYYTEEN.....	18
5.1 Mitä läheisyhteistyö on?.....	18
5.2 Itsemääräämisoikeus vahvistuu	20
5.3 Yhteisöllisyys ja osallisuus	21
5.4 Voimaantuminen	23
6 KEHITTÄMISTYÖSSÄ KÄYTETYT MENETELMÄT.....	24
6.1 Tutkimuksellinen kehittämistoiminta.....	24
6.2 BIKVA- arviointimalli kehittämissä	26
7 KEHITTÄMISTYÖN ETENEMINEN	29
7.1 Aiheen valinta ja kehittämisen toteuttamisen aikataulu	29
7.2 Asukkaiden näkemysten kartoittaminen	30
7.2.1 Teemahaastattelu yksilöhaastattelun menetelmänä	32
7.2.2 Aineiston käsittely ja tulokset	33
7.3 Työntekijöiden näkemysten kartoittaminen	37
7.3.1 Kuuden hatun menetelmän käyttö työkaluna työskentelyssä.....	38
7.3.2 Aineiston käsittely ja tulokset	39

7.4	Läheisten näkemysten kartoittaminen.....	44
7.4.1	Learnin cafe -menetelmä työpajatyöskentelyssä	45
7.4.2	Aineiston käsittely ja tulokset	46
8	YHTEENVETOA KEHITTÄMISTYÖN TULOKSISTA	50
8.1	Aineiston koonti ja analyysi	50
8.2	Läheisyhteistyön sisältö ja kehittämisen työkalut	51
8.3	Asukkaan ja läheisen yhteistyön tukeminen.....	53
8.4	Itsemääräämisoikeuden näkyminen läheisyhteistyössä.....	54
8.5	Itsemääräämisoikeuden toteutuminen	56
8.6	Läheisyhteistyön toimintaperiaatteet	57
9	POHDINTA	60
9.1	Kehittämistyön totutuksen ja tulosten tarkastelua sekä johtopäätöksiä.....	60
9.2	Eettisyyden ja luotettavuuden tarkastelu.....	63
	LÄHTEET	67
	LIITTEET	73

Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuvio 1. Yksilöllisen toimintakyvyn osatekijät ja rakenne (AAIDD 2009).....	14
Kuvio 2. Asukkaan hyvinvointia tukevan läheisyhteistyön kulmakivet.....	19
Kuvio 3. Kehittämistyön eteneminen BIKVA- arviointimallia mukaillen.....	28
Kuvio 4. Esimerkki teemoittelusta.....	34
Kuvio 5. Aineistosta esiin nousseet teemat asukkaiden kertomana.....	36
Kuvio 6. Asukkaiden ajatuksia työntekijöiden ja läheisten työskentelyn tueksi.....	37
Kuvio 7. Esimerkki teemoittelusta.....	40
Kuvio 8. Läheisyhteistyö kuvattuna SWOT-analyysin avulla.....	42
Kuvio 9. Itsemääräämisoikeuden toteutuminen läheisyhteistyössä SWOT-analyysin avulla kuvattuna.....	43
Kuvio 10. Learning cafe-työskentelyn kysymykset ja vastausmäärät.....	47
Kuvio 11. Esimerkki aineiston luokittelusta.....	51
Kuvio 12. Läheisyhteistyön toimintaperiaatteet.....	59
Taulukko 1. Kehittämistyön toteutunut aikataulu.....	30

1 JOHDANTO

Kehitysvammahuolto on viime aikoina ollut suurten muutosten edessä. Lainsäädäntö muuttuu ja kehitysvammaisten ihmisten integroitumista yhteiskuntaan mahdollistetaan lainsäädännön turvin. Valtioneuvosto teki periaatepäätöksen (Valtioneuvosto, [Viitattu 30.6.2017]), jonka tavoitteena on mahdollistaa kehitysvammaisille ihmisille tarpeiden mukaiset yksilölliset asumisratkaisut ja tarpeenmukaiset riittävät ja esteettömät palvelut.

Kehas-ohjelman lähtökohtana on perusoikeudet, ihmisoikeudet sekä ihmisarvo. Tavoitteena oli, että vuoden 2015 lopussa laitoksissa asuisi enää 500 kehitysvammaista ihmistä. Asumisohjelmassa on kiinteästi mukana sosiaali- ja terveysministeriö sekä ympäristöministeriö. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA) on antanut investointiavustuksia vuosittain n. 30 miljoonan euron arvosta kehitysvammaisten asumishankkeisiin. Tällä rahalla on rakennettu uusia asuntoja sekä peruskorjattu vanhoja. Raha-automaattiyhdistys on valtioneuvoston päätöksellä tukenut tukiasuntojen rakentamista ja hankintaa 4,9 miljoonalla vuosittain. (STM 2016, 13.)

Kehas-ohjelmaa jatkettiin ja laajennettiin 8.11.2012 valtioneuvoston tekemällä periaatepäätöksellä. Sen tavoitteeksi asetettiin, että vuoden 2020 jälkeen ei enää yksikään kehitysvammaisen asuisi laitoksessa (Valtioneuvosto 2012,10). Periaatepäätökseen sisällytettiin viisi tavoite aluetta ja määrättiin toteutettavaksi 34 erilaista toimenpidettä. Tavoitealueiksi nimettiin vammaisten henkilöiden ja heidän läheistensä osallisuuden ja oikeuksien toteutuminen, lasten oikeuksien ja osallisuuden varmistaminen, palveluiden kehittäminen, laitoshoidon lakkauttaminen ja osaamisen ja hallintoalojen yhteistyön kehittäminen. Kehas-ohjelma on toteuttanut ja edistänyt kansallisesti ja kansainvälisesti hyväksytyjä linjauksia, joilla turvataan itsenäinen elämä, osallisuus ja yhdenvertaisuus. Laitoshoidon lakkauttamisen lähtökohdat on määritelty perustuslaissa ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa. (STM 2016, 13.)

Suomi allekirjoitti YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen marraskuussa 2007 ja sopimus tuli voimaan 10.6.2016. 2015 maaliskuussa eduskunta hyväksyi ratifiointia koskeneen hallituksen esityksen ja edellytti, että so-

pimuksen 14. artikla täytyy lainsäädännössä. Ennen kuin ratifiointi hyväksyttiin, täytyi varmistaa, että vammaisia ihmisiä kohdellaan yhdenvertaisesti muiden kanssa ja he saavat nauttia turvallisuudesta, vapaudesta, eivätkä joudu mielivaltaisen tai laitottoman vapaudenriiston kohteeksi. Vammaisuus ei missään olosuhteissa oikeuta vapaudenriistoon. (Suomen YK-liito 2016.)

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta korostaa kehitysvammaisten henkilöiden täysimääräistä osallisuutta yhteiskuntaan. Kehitysvammaisten henkilöiden itsenäistä suoriutumista tulee tukea ja itsemääräämisoikeutta vahvistaa sekä heille tulee mahdollistaa osallistuminen ja vaikuttaminen omaa elämäänsä koskeviin päätöksiin. Kehitysvammalakia muutettiin 10.6.2016 ja se toi mukanaan rajoitustoimenpiteitä koskevat säädökset. Näillä toimilla vahvistetaan kehitysvammaisen ihmisen itsenäistä suoriutumista ja itsemääräämisoikeutta. Laki myös vahvistaa kehitysvammaisen ihmisen oikeusturvaa. Sosiaali- ja terveysministeriö jatkotyöstää vielä lainsäädännön valmistelua vuonna 2017. Jatkotyöstämisessä huomioidaan laajemmin sosiaalihuollon asiakaskunta. Valmistelussa huomioidaan kehitysvammaisten henkilöiden lisäksi mm. muistisairaat. Valmistelussa huomioidaan myös mahdollisesti vammaislainsäädäntöön tulevat muutokset. (Kehitysvamma-alan verkkopalvelu 21.4.2017.)

Läheisyhteistyön kehittäminen nousi ajankohtaiseksi tehtyjen lakimuutoksien myötä ja erityisesti kehitysvammalain muutoksen myötä. Työyhteisössä jouduimme tarkemmin miettimään mitä itsemääräämisoikeus ja sen myötä osallisuus, yhteisöllisyys ja voimaantuminen merkitsevät autetun asumisen asumispalveluissa ja erityisesti Kytösavussa. Myös läheisiltä oli noussut toivetta yhteistyön kehittämiseen. Työyhteisössä oli jo pidemmän aikaa pohdittu läheisyhteistyön onnistumisen ja epäonnistumisen vaikutusta työyhteisön toiminnalle.

Lähivuosina Seinäjoelle, kuin moneen muuhunkin kuntaan, rakennetaan / perustetaan laitoshoidon purkamisen myötä uusia asumispalveluyksiköitä. Läheisyhteistyötä ohjaavat periaatteet kuitenkin puuttuvat. Mielestäni asumispalveluissa ei ole riittävästi kiinnitetty huomiota läheisyhteistyön tärkeyteen sen jälkeen, kun muuttovalmennus on päättynyt. Läheisten merkitys ei katoa, vaikka kehitysvammaisen ihminen muuttaa pois lapsuuden kodista tai laitoksesta asumisyksikköön. On tärkeää

tehdä yhteistyötä ja luoda mahdollisuuksia keskusteluun. Tällä mahdollistetaan kehitysvammaisen ihmisen itsensä näköinen elämä ja itsemääräämisoikeus.

Luvussa kaksi selkeytän opinnäytetyön tarkoitusta ja tavoitetta sekä kerron tutkimuskysymykset, joihin haen vastauksia. Luvussa kolme kerron Seinäjoen kaupungista vammaispalveluiden tuottajana ja siitä millainen Kytösavun asumispalveluyksikkö on tämän opinnäytetyön kehittämiskohteena. Luvussa neljä kerron mitä kehitysvammaisuus ihmisen elämässä tarkoittaa ja mitä kehitysvammaisten erityishuolto pitää sisällään. Käsittelen myös tarkemmin autettua asumista asumismuotona. Luvussa viisi kerron läheisyhteistyön, itsemääräämisoikeuden, osallisuuden ja yhteisöllisyyden sekä voimaantumisen käsitteistä. Luvussa kuusi esittelen kehittämistyöni menetelmälliset valinnat. Luvussa seitsemän kerron aiheen valinnasta, miten ja millä menetelmillä keräsin aineiston sekä tuon esiin aineistosta nousseita tuloksia. Kahdeksannessa luvussa kerron, miten olen koonnut aineiston yhdeksi kokonaisuudeksi, jonka avulla läheisyhteistyön periaatteet on luotu. Lopuksi luvussa yhdeksän pohdin työn totuttamista ja sen eettisyyttä ja luotettavuutta. Tämän kehittämistyön tavoitteena on luoda Kytösavun asumispalveluyksikölle toimintaperiaatteet läheisyhteistyöhön, niin että ne tukevat asukkaan kokonaisvaltaista hyvinvointia, osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja asukkaan itsemääräämisoikeutta.

2 KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Tämän kehittämistyön **tarkoituksena** on parantaa läheisyhteistyötä niin, että se tukee asukkaan itsemääräämisoikeutta ja sen kautta lisää yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja voimaantumista.

Tavoitteena on luoda asumispalveluyksiköiden käyttöön läheisyhteistyön toimintaperiaatteet, niin että ne tukevat asiakkaan hyvinvointia sekä tuovat asukkaiden toiveita ja näkemyksiä esiin myös läheisille ja vammaispalveluiden ammattilaisille.

Kehittämistyössä etsin vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. Millaista toimintaa läheisyhteistyö pitää sisällään ja miten sitä voisi kehittää?
2. Miten voidaan tukea asukkaan ja läheisten yhteistyötä entistä paremmin?
3. Miten itsemääräämisoikeus tulisi näkyä ja toteutua läheisyhteistyössä asukkaan, läheisen ja työntekijöiden näkemyksen mukaan?
4. Toteutuuko asukkaiden itsemääräämisoikeus läheisyhteistyössä?

3 KEHITTÄMISKOHTENA KYTÖSAVUN ASUMISPALVELUYKSIKÖ

Tässä luvussa kerron Seinäjoen kaupungista vammaispalveluiden tuottajana sekä siitä millainen Kytösavun asumispalveluyksikkö on kehittämiskohtena.

3.1 Seinäjoen kaupunki vammaispalveluiden tuottajana

Seinäjoen kaupunki on strategiassaan sitoutunut palveluiden asiakaslähtöiseen kehittämiseen, niin johtotasolla kuin organisaatiotasolla. Kaupungin henkilöstön asiantuntijuuteen panostetaan ja palvelustrategiat tukevat kaupungin onnistunutta palveluiden järjestämistä. Kaupunki tuottaa palveluita omana palvelutuotantona yritysten ja yhdistysten kanssa yhteistyössä ja näin turvataan, että palvelut ovat saatavilla ja niitä kehitetään. (Seinäjoen kaupunki 2013, 20.)

Seinäjoen kaupungin vammaispalveluiden toiminta-ajatuksen mukaan tuotetaan palveluja vammaisille henkilöille.

Vammaispalveluissa tuotetaan vammaispalvelu- ja erityishuoltolain mukaisia palveluja. Vammaisille henkilöille järjestetään erilaisia päivittäisissä toiminnoissa tarvittavia palveluja kotiin ja kodin ulkopuoliseen elämään sekä turvataan heidän tarvitsemansa hoito ja muu huolenpito. Tavoitteena on edistää vammaisen henkilön mahdollisimman omatoimista selviytymistä arkielämässä. (Seinäjoen kaupunki 2016.)

Vammaispalveluihin kuuluvat vammaispalvelun ja kehitysvammahuollon sosiaalityö, tuetun asumisen yksikkö, Liisantuvan- ja Kytösavun kehitysvammaisten asumispalveluyksiköt, tuetun työn yksikkö sekä Ylistaron ja Seinäjoen toimintakeskukset. Lisäksi ostopalveluina hankitaan muun muassa työ- ja päivätoimintaa, asumispalveluja, tilapäishoitoa ja vaikeavammaisten kuljetuspalvelua.

Vammaispalvelut tuottavat tasa-arvoa lisääviä sekä oikeudenmukaisia esteettömiä palveluita. Toiminnalle on nimetty kolme arvoryhmää, jotka ovat ihmisarvon kunnioitus, toiminnan vastuullisuus ja tavoitteellisuus. Ihmisten omia toiveita kunnioitetaan ja heidät kohdataan ystävällisesti ja arvostavasti. Asiakkaat ovat yhdenvertaisia ja

heidän osallisuutta yhteiskuntaan tuetaan. Vammaispalveluiden toiminnassa pyritään avoimuuteen ja luotettavuuteen yhteistyössä asiakkaiden ja verkostojen kanssa. Palveluiden järjestämisessä huomioidaan taloudellisuus sekä myös työntekijöiden työhyvinvointi. Toiminta on tavoitteellista ja joustavaa. (Seinäjoen kaupunki 2016.)

3.2 Kytösavun asumispalveluyksikkö kehittämisympäristönä

Kytösavun asumispalveluyksikkö on 15 paikkainen vaikeasti kehitysvammaisille suunnattu autetun asumispalvelun yksikkö, Seinäjoen Joupin kaupunginosassa. Yksikkö on aloittanut toimintansa syksyllä 2011. Palvelun tuottaa Seinäjoen kaupunki ja kiinteistö on Kehitysvammaisten palvelusäätiön omistama. Yksikkö on rakennettu ARA:n tuella. Kytösavussa asuu 14 vuokrasuhteessa asuvaa asukasta ja 1 asunto on tilapäisen asumisen käytössä. Vastuuhenkilönä asumisyksikössä toimii yksikön vastaava ohjaaja. Lisäksi asukkaiden hyvinvoinnista huolehtii 13 työntekijää. Yksikössä työskentelee vastaava ohjaaja sairaanhoitaja, sosionomi, lähihoitajia sekä henkilökohtainen avustaja. Vammaispalvelujohtaja vastaa palvelukokonaisuudesta. (Sosiaalipalveluiden omavalvontasuunnitelma 2017.)

Asukkailla on omat vuokra-asunnot ja yhteistilat käytössään. Talo on kaksi kerroksinen ja se on jaettu kolmeen viiden asunnon ryhmäkotiin. Talossa on yhteinen sauna, pyykinhuoltotilat, apuvälinevarasto, keittiö sekä rentoutustila, jossa on käytössä Neurosonic-tuoli rentoutumista varten. Piha-alue on aidattu ja mahdollistaa ulkoilun yhdessä, mutta myös yksinään. (Sosiaalipalveluiden omavalvontasuunnitelma 2017.)

Avun ja tuen tarve asukkailla on joko kattavaa tai erittäin vahvaa tukea ja siksi arviointi tapahtuu käyttäjälähtöiseen tarvearviointiin perustuen. Tarvittaessa apuna voidaan käyttää Toimi- toimintakyvyn kuvaamisen välinettä. Asukavalinnoissa asumisvalintaperusteena käytetään ARA:n määrittelemiä perusteita, jotka palveluasumisessa ovat hoidon ja / tai palvelun tarve. (ARA 2015, 5–8.)

Jokaisella asukkaalla on kehitysvammadiagnoosi ja voimassa oleva erityishuolto päätös. Asukkaat tarvitsevat yksilöllisesti apua useissa päivän toiminnoissa. Osa asukkaista pystyy toimimaan pienen avun ja ohjauksen avulla, mutta osa asukkaista

tarvitsee apua lähes kaikissa päivän toiminnoissa. Tukea ja ohjausta on saatavilla Kytösavussa ympäri vuorokauden. Osalla asukkaista on terveydellisiä haasteita ja liitännäissairauksia, joiden vuoksi avun täytyy olla saavutettavissa mihin vuorokauden aikaan tahansa. Asukkailla on asunnoissaan turvapuhelimet, joissa on myös hälytysranneke mahdollisuus, jonka avulla henkilökuntaan saa yhteyden napin painalluksella.

Yksikössä työskennellään omahoitajatiimi periaatteella, jossa yhden tiimin vastuualueena on nimetty ryhmäkoti. Omahoitajatiimi vastaa asukkaan suunnitelmien ajantasaisuudesta, raha-asioista ja hankinnoista, palavereiden toteutumisesta sekä asukkaan kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista. Kaikki työntekijät työskentelevät jokaisen asukkaan kanssa, jotta näkemys asukkaiden asioista pysyy ajan tasaisena.

4 KEHITYSVAMMAINEN ASUMISPALVELUJEN KÄYTTÄJÄNÄ

Tässä luvussa kerron mitä kehitysvammaisuus tarkoittaa, mitä kehitysvammaisten erityishuolto pitää sisällään sekä kerron tarkemmin mitä on autettu asuminen.

4.1 Kehitysvammaisuus ihmisen elämässä

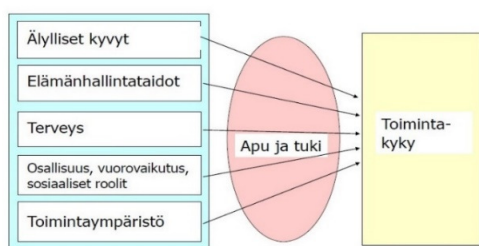
Kehitysvammaisella ihmisellä on vaikeutta oppia uusia asioita ja ymmärtää niitä samalla tavalla kuin valtaväestöllä. Kehitysvamman aste voi olla hyvin lievästä kehitysvammasta vaikeaan elämistä rajoittavan kehitysvammaan. Suomessa on noin 40 000–50 000 ihmistä, joilla on todettu kehitysvamma. Perinteisesti kehitysvammaisuutta on luokiteltu lääketieteen näkökulmasta ja myöhemmin mukaan nousi toimintakyvyn näkökulma. Tänä päivänä vahvana, vanhojen näkökulmien rinnalle on myös noussut sosiaalinen näkökulma. (Kehitysvamma-alan verkkopalvelu a 15.3.2017; Kaski, Manninen & Pihko 2012, 21.) Kehitysvammaiset eivät ole vain yksi yhtenäinen ryhmä, vaan sen aiheuttajana on monenlaisia eri syitä. Tähän herättiin maailmalla vasta 1800-luvulla, vaikka kehitysvammaiset on tunnistettu jo satojen vuosien ajan. (Harris 2006, 42.)

Kehitysvammaisen ihmisen kehitysvamman taso mitataan älykkyydosamäärää mitaavilla testeillä. Kehitysvammaiseksi luokitellulla ihmisellä älykkyydosamäärä on 70 tai alle sen ja se luokitellaan neljään vaikeusasteeseen lievä-, keskivaikea-, vaikea ja syvä älyllinen kehitysvammaisuus. Kehitysvammaisuuden syyt ovat hyvin moninaiset keskushermoston kehityshäiriöt. Suurimpina kehitysvammaisuuden aiheuttajina ovat erilaiset perinnölliset syyt sikiöaikaisessa kehityksessä. Myös raskauden ja synnytyksen aikaiset häiriöt voivat johtaa kehitysvammaan. On myös todettu, että äärimmäisen vaikeat lapsuuden olosuhteet tai lapsuudessa tapahtuneet tapaturmat, myrkytykset tai infektiot voivat olla syynä älylliseen kehitysvammaisuuteen. Silti vielä 30–40 prosenttia kehitysvammaisuuden syistä ovat tuntemattomia. Älyllinen kehitysvammaisuus todetaan lapsuudessa tai nuoruudessa ennen aikuisikää. (Huttunen 15.10.2016; Kaski ym. 2012, 16–21, 26.) Suomessa käytetyssä WHO:n tautiluokituksessa, ICD-10:ssä, määritellään tarkat rajat kehitysvammaisuudelle, sen

mukaan kehitysvammadiagnoosi asetetaan diagnoosikoodeilla F70-F79 (Tautiluokitus ICD-10 2011, 271–273). Tulkinnan vammasta tai kyvyttömyydestä tekee aina joku muu, kuin henkilö itse, siinä kontekstissa jossa hän elää. Se on siis kulttuuriin ja sosiaaliseen ilmiöön sidottu, vaikka sen biologinen tausta on olemassa. (Harris 2006, 12.)

Kun katsotaan kehitysvammaisuutta toimintakyvyn näkökulmasta, korostavat Seppälä ja Sundin (2011, 3) sekä Kaski ym. (2012, 15), että se koostuu monista erilaisista osatekijöistä. Yksilön henkilökohtaiset ominaisuudet, kuten älylliset, fyysiset ja psyykkiset tekijät vaikuttavat yksilön toimintakykyyn. Osa toimintakyvystä on vahvasti sidoksissa toimintaympäristöön, kuten osallisuuteen, vuorovaikutukseen, sosiaalisiin rooleihin ja elämönhallintaitoihin. Myös yksilön ulkopuoliset tekijät toimintaympäristöineen, toimintasääntöineen ja fyysisine toimintaympäristön rakenteineen, voivat vaikeuttaa ihmisen toimintamahdollisuuksia. Yhteiskunnan odotukset ja vaatimukset sekä saatu apu ja tuki vaikuttavat kokonaisuuteen ja siten yksilön toimintakykyyn (Kuvio 1).

Sosiaalisen toimintakyvyn näkökulmasta tarkasteltuna kiinnitetään enemmän huomiota siihen, että tilanne on muuttuva ja siihen pystytään vaikuttamaan esimerkiksi vammaispolitiikan keinoin. Tässä näkökulmassa tarkastellaan tilannetta yksilön suhteessa yhteisöön. Pääajatuksena on, että kehitysvammaisen ihmisen on samanlainen kuin muutkin ja yhteiskunnan täytyy tarjota tukea ja poistaa esteitä toimintakyvyn tieltä. (Kehitysvamma-alan verkkopalvelu b 15.3.2017.) Toimintakyky koostuu kuitenkin älyllisten toimintojen aiheuttamien rajoitusten ja muiden ominaisuuksien ja elinympäristön vuorovaikutuksessa. Pelkästään kehitysvammaisuuden aste ei kerro sitä, miten kehitysvammaisen ihmisen tulee elämässään selviytymään. Todellinen toimintakyky tulee esiin, kun olosuhteet ovat häiriöttömät. (Kaski ym. 2012, 19.)

Kuvio 1. Yksilöllisen toimintakyvyn osatekijät ja rakenne (AAIDD 2009).

4.2 Kehitysvammaisten erityishuolto

Kehitysvammaisten erityishuollossa noudatetaan lakia (L 23.6.1977/519) ja asetusta kehitysvammaisten erityishuollosta (A 23.12.1977/988). Laki määrittelee erityishuollon saamisen edellytykset seuraavasti:

Tässä laissa säädetään erityishuollon antamisesta henkilölle, jonka kehitys tai henkinen toiminta on estynyt tai häiriintynyt synnynnäisen tai kehitysiässä saadun sairauden tai vamman vuoksi ja joka ei muun lain nojalla voi saada tarvitsemiaan palveluja.

Laki määrittelee erityishuoltoon kuuluvat palvelut, joita ovat

- tutkimukset yksilöllisen erityishuollon suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi
- terveydenhuolto
- tarpeellinen ohjaus
- kuntoutus sekä toiminnallinen valmennus
- työtoiminta ja asumisen järjestäminen
- muut vastaavat yhteiskunnallista sopeutumista edistävä toiminta
- henkilökohtaiset apuvälineet
- yksilöllinen hoito ja huolenpito.

Laki myös määrittelee, että palvelut tulisi järjestää ensisijaisesti vammaispalvelulain mukaisesti, mutta mikäli nämä palvelut eivät ole riittäviä turvaamaan kehitysvammaisen henkilön hyvinvointia ja etua, on hän oikeutettu erityishuollon palveluihin (L 23.6.1977/519). Jokaiselle kehitysvammaiselle henkilölle laaditaan yksilöllinen erityishuolto-ohjelma, johon määritellään palvelut, joita hänelle myönnetään kehitysvammalain perustella. EHO laaditaan yhteistyössä henkilön itsensä, hänen holhoojan tai huoltajan sekä sosiaalilautakunnan kanssa. Erityishuollon- johtoryhmä, jossa on edustettuna lääketieteellinen, kasvatustieteellinen ja sosiaalihuollollinen asiantuntemus, hyväksyvät erityishuolto-ohjelman. Palvelut jotka myönnetään, ovat pääsääntöisesti asiakkaalle maksuttomia. (Seppälä 20.4.2017.)

10.6.2016 tuli voimaan laki kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta (L 381/2016). Muutoksen tavoitteena on erityishuollossa olevien ihmisten osallisuuden ja itsemääräämisoikeuden toteutuminen, itsenäisen selviytymisen tukeminen sekä rajoittamistoimenpiteiden vähentäminen. Lakimuutos koskee vain

niitä erityishuollon piirissä olevia, joille on tehtynä erityishuolto-ohjelma. Pääpainona lakimuutoksessa on turvata yksilölliset palvelut ja toteuttaa ennakollisia toimia, joilla haastavia tilanteita ja rajoittamistoimia ehkäistään. (Murto 2017.)

4.3 Autettu asuminen asumispalveluissa

Kehitysvammaisten asumispalveluihin on oikeutettu jokainen kehitysvammainen henkilö kehitysvammalain erityishuoltona, ellei niitä voida järjestää vammaispalvelulain nojalla. Asumispalveluita järjestettäessä otetaan huomioon erityishuollon tarkoitus. (L. 23.6.1977/519.)

Autetussa asumisessa henkilökuntaa on paikalla ympäri vuorokauden. Autetun asumisen tarve on jatkuvasti kasvussa, joka johtuu osaltaan laitoshoidon purkamisesta. Vuoden 2014 lopussa autetussa asumisessa asui 7145 asukasta ja määrä kasvaa vuosittain. Valtakunnallinen kehitysvammaisten asumisohjelma määrittelee, että asuminen tulisi sijoittua tavallisille asuinalueille. Vammaisuus sinällään ei edellytä, että pitäisi asua tietyllä tavalla diagnoosinsa vuoksi. Edelleen vallalla olevaa ryhmäkotimallia ei sen mukaan pidetä ratkaisuna yksilölliseen asumistarpeeseen, vaikka asumisohjelman vastaisesti vieläkin suunnitellaan suhteellisen isoja palvelukokonaisuuksia. (STM 2010,12.) Lehtinen (2015, 55–56) on myöskin tutkimuksessaan todennut ryhmäkotien heikkoudeksi sen, että niiden suunnittelussa on vaikeaa kiinnittää tarpeeksi huomiota asukkaiden yksilöllisiin tarpeisiin.

Autettu asuminen on avohuollon asumispalvelua, joka tarkoittaa asumista ryhmäkodissa siten, että asukkaalla on käytössään henkilökohtaisena tilana oma asunto, jossa on kylpyhuone ja yhteisiä tiloja joita käyttävät myös muut asukkaat. Asumiseen autetussa asumisessa kuuluu tuki, joka auttaa selviämään monissa elämän toiminnoissa. Tukea saa tarvittaessa ruoanvalmistukseen, pyykkihuoltoon, siivoukseen, erilaisiin kodin vapaa-ajan toimintoihin sekä erilaisten lähipalveluiden käytön ohjaukseen sekä tarvittaessa hoitoon ja hoivaan. Asumisen tuen järjestämiseksi laaditaan hoito- ja palvelusuunnitelma, jossa tuen määrä ja laajuus määritellään. Päivittäisen asumisen tuen lisäksi kehitysvammainen henkilö saattaa tarvita tukea

päätöksien ja valintojen tekemiseen, sosiaalisten suhteiden ylläpitoon, kommunikaatioon ja uusien asioiden oppimiseen. Palvelut pyritään järjestämään lähipalveluina, osana ihmisten tavallista arkea. (STM 2012, 16; Kaski ym. 2012, 158, 228.)

5 LÄHEISYHTEISTYÖSTÄ VOIMAA ASUKKAAN ITSEMÄÄRÄÄMISOIKEUTEEN, OSALLISUUTEEN JA YHTEISÖLLISYYTEEN

Tässä luvussa käsittelen lähemmin mitä läheisyhteistyö tarkoittaa ja mitä itsemääräämisoikeus on kehitysvammaisen elämässä. Lisäksi käsittelen osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä voimaantumista, koska ne ovat olennaisesti yhteydessä läheisyhteistyön ja itsemääräämisoikeuden käsitteisiin.

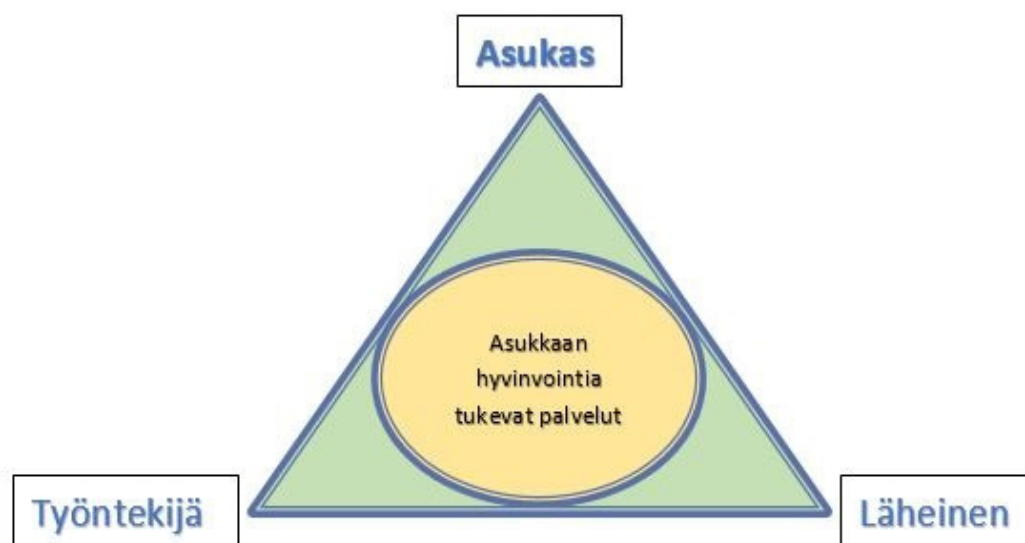
5.1 Mitä läheisyhteistyö on?

Laikion (2015) mukaan läheisyhteistyö asumispalveluyksikössä ei ole vain yhteistyötä, vaan tietoista toiminnan kehittämistä. Hän korostaa, että läheisyhteistyö ja yhteistyö läheisten kanssa on täysin eri asia. Läheisyhteistyössä huomioidaan aina asukkaan, läheisen ja työntekijän näkökulmat ja niiden perusteella haetaan yhteisiä ratkaisuja. Yhteistyö taas voi olla pelkästään työntekijän ja läheisen yhteistyötä. Tammisto ja Marjamäki kertovatkin (2016, 9–10), että läheisyhteistyössä läheisillä ja työntekijöillä on tärkeä rooli. Heidän tulee olla mahdollistajia, mutta ei puolesta tekijöitä. Tässä työssä on tärkeää samaistua asukkaan maailmaan, jotta voidaan tehdä ratkaisuja, jotka mahdollistavat asukkaan omannäköisen hyvän elämän. He kertovat myös, että on tärkeää ottaa huomioon missä roolissa toisen ihmisen kohtaa, jotta hän tuntee tulleensa kohdatuksi tasavertaisena.

Toimiva läheisyhteistyö on suuressa roolissa mahdollistamassa kehitysvammaisen ihmisen hyvää elämää. Koivula (2013, 196) toteaaakin, että tasapuolisesti kaikkia huomioivan toimintatavan kohdalla on toimijoilla yhteinen kehittymisen ja kehittämisen mahdollisuus. Tässä kehittämistyössä onkin tärkeää muistaa, että kaikilla ihmisillä ei ole elämässään läheisiä, jotka voisivat olla heidän arkielämässä tukena tai kaikilla ei ole olemassa kykyjä tehdä tätä yhteistyötä. Hän toteaa myös näiden seikkojen huomiotta jättämisen lisäävän eriarvoisuutta. Toimiva yhteistyö luo parempaa hoitoa / hoivaa palveluiden saajalle. Asukkaan hyvinvointia tukevat asukkaan saamat palvelut, jotka suunnitellaan yhteistyössä läheisen, työntekijöiden ja asukkaan itsensä kanssa (Kuvio 2).

Läheisyhteistyöllä saadaan rakennettua luottamuksellinen suhde ja tuotua arkeen lisääntyntä turvallisuuden tunnetta. Läheisyhteistyö tukee omalta osaltaan asukkaan ja hänen lähipiirinsä kuulluksi tulemisen kokemusta ja tukee luottamuksellista yhteistyösuhdetta. Vaikka asukas on toiminnassa keskipisteessä, on lähipiirillä kuitenkin merkittävä asema hyvinvoinnin edistämässä. Kehitysvammaisen asukkaan kohdalla läheisyhteistyöllä pystytään tukemaan itsenäistymistä ja aikuisuutta. (Kotiranta, 2012.)

Läheisyhteistyön kehittämällä voidaan vaikuttaa myös työyhteisön työhyvinvointiin. Kuormittavien asioiden selvittely kohtaamistilanteissa vaikuttaa monin tavoin myös henkilökuntaan. Läheisyhteistyön kehittämällä voidaan tukea työntekijän ammatti-identiteettiä sekä hyvinvointia. (Kotiranta 2016, 8.) Esimiehellä on tässä kohdassa konkreettinen mahdollisuus vaikuttaa ja hän voi kutsua myös läheiset ja asukkaat mukaan kehittämistyöhön.

Kuvio 2. Asukkaan hyvinvointia tukevan läheisyhteistyön kulmakivet.

5.2 Itsemääräämisoikeus vahvistuu

Itsemääräämisoikeudella tarkoitetaan ihmisen oikeutta päättää omasta elämästään sekä itseään koskevista asioista. Tätä oikeutta edistetään muun muassa lainsäädännöllisin keinoin. Suomi allekirjoitti YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen. (Suomen YK-liitto 2016.) Laki ei tuo uusia ihmisoikeuksia, mutta turvaa ja vahvistaa ihmisoikeuksien kuulumista täysivaltaisesti myös vammaisille ihmisille. Sopimus tuli voimaan 10.6.2016. Kehitysvammaisten ihmisten kohdalla keskeisimpiä sopimuksen sisältöön kuuluvia asioita ovat itsemääräämisoikeus, yhdenvertaisuus, osallisuus sekä esteettömyys. (Murto 2017.)

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta (381/2016) tuli voimaan sama päivänä kuin yleissopimus astui voimaan. Muutosten päämääränä on vahvistaa erityishuoltoa saavan ihmisen itsemääräämisoikeutta ja suoriutumista päivittäisistä toiminnoista. Kehitysvammaiselle ihmiselle täytyy taata täysi kansalaisuus ja mahdollisuus osallisuuteen yhteiskunnassa. (Hämeen-Anttila 19.5.2016.) Duffy (2006,1) määrittelee täyden kansalaisuuden toteutuvan, jos ihminen saa määrittää elämänsä kuuden kokonaisuuden kautta. Duffyn jaottelu koostuu itsemääräämisoikeudesta, oman elämän suunnittelusta, rahasta ja sen kautta toimeentulosta ja sen hallinnasta, kodista, tarvittavasta tuesta, osallisuudesta yhteisöön sekä mahdollisuudesta vaikuttaa lähiyhteisössä ja koko yhteiskunnassa.

Uudistunut kehitysvammalaki sisältää myös säädöksiä, joilla vähennetään rajoittamistoimenpiteiden käyttöä. Muutoksen myötä kiinnitetään aikaisempaa enemmän huomiota ennakoiviin toimenpiteisiin ja siihen, miten rajoittamistoimenpiteiden käyttöä voitaisiin kokonaan välttää. Tavoitteena on mahdollisimman normaali elämä. Laki myös parantaa oikeusturvaa, rajoittamistoimenpiteiden kirjausta sekä jälkiselvittelyä. (Murto 2017.) Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö jatkaa itsemääräämisoikeutta koskevan lain uudistusta ja tavoitteena on liittää se osaksi yleislakia (Hämeen-Anttila 21.9.2016).

Wehmeyer ja Schwartz (1998, 9–10) ovat todenneet tutkimuksessaan, että itsemääräämisoikeus on edistänyt yksilöiden positiivista elämänlaatua odotetusti, mikä ei sinällään ole yllättävää. Muiden ihmisten tulisikin tutkimuksen mukaan luoda näitä

mahdollisuuksia niin, että kehitysvammaiset eivät vain tyydy muiden antamiin vaihtoehtoihin, vaan saavat tehdä oikeasti suuriakin valintoja elämässään. Ei vain valintoja siitä mitä pukee päällensä tai milloin menee nukkumaan, vaan että he voivat vaikutta laajemmin esimerkiksi omaan rahan käyttöönsä ja käyttää omia pankkitunnuksiaan. Tutkijoiden mukaan kehitysvammaisilla, jotka ovat saaneet tehdä elämänsä koskevia valintoja, on elämänlaatu huomattavasti parempaa.

5.3 Yhteisöllisyys ja osallisuus

Osallisuudesta on olemassa lukuisia erilaisia määritelmiä, riippuen kontekstista jossa sitä määritellään. Sokra (2.8.2017) määrittelee osallisuuden sillä, että ihminen kokee olevansa omassa elämässään osa merkityksellistä kokonaisuutta ja kokee tulevansa kuulluksi omana itsenään sekä voi vaikuttaa oman elämänsä kulkuun ja yhteisiin asioihin. Siihen liittyy vahvana edellytys yhteyteen omiin ja yhteisiin voimavaroihin, jotka ovat luottamus ja keskinäinen kunnioitus, toimeentulo, palvelut, tieto, taito, toiminta ja yhteiset merkitykset. Se edellyttää, että ihmiset ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Sokra myös painottaa, että osallisuuden kokemukseen vaikuttaa se millaisen osan toimintakyvystään ihminen pystyy ottamaan käyttöönsä.

Osallisuus ja yhteisöllisyys ovat Hyypän (2005, 8) mukaan yhteiskunnan sosiaaliin rakenteisiin juurtuneita normeja ja sosiaalisia suhteita, jotka antavat ihmiselle mahdollisuuden suunnitella omaa toimintaansa saavuttaakseen omat tavoitteensa. Hän myös tuo esiin, ettei sosiaalinen pääoma eli yhteisöllisyys, ei ole vain yhdellä ihmisellä, vaan se muodostuu ihmisten muodostamissa yhteisöissä. Yhteisöön kuluminen tuo ihmiselle turvaa ja sen avulla yksilö voi hahmottaa todellisuutta tilanteissa, joissa hänen on haastavaa saada itse tietoa. Yhteisö on ryhmä, joka toimiakseen hyvin ”puhalletaan yhteen hiileen”. Jotta tämä mahdollistuisi, vaatii se yhteisön jäsenillä taitoa käsitellä toisten ihmisten tunteita. (Parviainen 1998, 40.)

Hyypä (2005,33) kertoo, että luottamus on keskeinen ihmisten keskinäisiä suhteita ylläpitävä voima, joka myös tukee terveyttä. Hän tuo esiin, että mitä vahvempi perusluottamus ihmisten välillä vallitsee, sitä helpompi heidän on toimia yhdessä ja keskittyä olennaisiin asioihin. Hyvä yhteisö on sellainen, jossa ihmiset ovat ryhtyneet toimimaan yhdessä yhteisönä elinolosuhteidensa parantamiseksi (Stenberg

2004, 13). On myös tutkittu, että mitä enemmän ihmisellä on vapaaehtoisuuteen perustuvaa toimintaa, sitä enemmän se näkyy yksilön elämässä hyvinvointina, lisää terveyttä ja pidentää elinikää. Sosiaalinen pääoma on voima, joka ei vähene käytössä vaan sen myönteisyys ja kasvuhakuisuus ovat sen etuja. (Hyyppä 2005, 18.)

Kivistö (2014, 254—259) on tutkinut vammaisten ihmisten osallisuuden kokemuksia. Tutkimuksessaan hän on tullut tulokseen, että vammaisten ihmisten kokemus osallisuudesta on jäänyt vajaaksi ja se on myös hyvin muuttuvaa. Tämän mukaan osallisuuteen vaikutti oleellisesti se, millaista tukea henkilö on saanut osallisuuden mahdollistumiseksi. Osallisuuden toteutumiseksi tuleekin täytyä kolme eri osa-aluetta. Niistä ensimmäinen on autonomia, joka tarkoittaa mahdollisimman suurta riippumattomuutta, eli oikeutta päättää omista asioistaan ja oikeutta omatoimisuuteen. Kehitysvammaisilla henkilöillä se tarkoittaa mm. mahdollisuutta valita käyttämiään palveluita ja vaikuttamismahdollisuutta niiden sisältöön. Päätöksillä täytyy myös olla todellinen vaikutus kehitysvammaisen ihmisen elämään. Toisena osa-alueena on demokratia, jonka toteutuessa tuo kehitysvammaisen ihmisen oman äänen kuuluviin. Ihmisen on päästävä mukaan vaikuttamaan yhteisiin asioihin ja se mahdollistuu yhteisen tasa-arvoisen keskustelun kautta. Demokratia tuo valtaa vaikuttaa myös kaikkien yhteisiin asioihin. Hyviä vaikuttamisen kanavia ovat esimerkiksi erilaiset palvelujen käyttäjien asiakasraadit, vaalit ja erilaiset vammaisneuvostot. Yhteisöllisyys on kolmas osa-alue, joka tulisi toteutua, jotta ihminen kokisi olevansa osallinen. Yhteisöllisyyttä on, että voi liittyä / kuulua itsellemme tärkeisiin ryhmiin ja yhteisöihin. Kehitysvammaisten kohdalla tämä ei tarkoita sitä, että he voivat kuulua vain ryhmiin, jotka ovat kehitysvammaisille, vaan että he voivat toimia samoissa ryhmissä kuin kaikki muutkin ihmiset. (Kehitysvammaisten tukiliitto ry, [viitattu 14.8.2017].)

Yhteisöllisyyttä on myös se, että kehitysvammaiset voivat käyttää mahdollisimman paljon samoja palveluita ja harrastusmahdollisuuksia kuin kaikki muutkin kansalaiset. Yhteisöllisyys näkyy siinä, että yhteisöllä on jokin päämäärä tai tavoite, johon he yhdessä tasavertaisina toimijoina pyrkivät. Kehitysvammaisten osallisuutta ja yhteisöllisyyttä voidaan tukea esimerkiksi harjoittelemalla yhdessä keskustelutilanteita ja neuvottelutaitoja. (Kehitysvammaisten tukiliitto ry, [viitattu 14.8.2017].)

5.4 Voimaantuminen

Voimaantumisen käsitteestä käytetään muualla maailmassa ”empowerment” termiä. Suomessa sille ei ole vakiintunutta vastinetta, mutta parhaiten sitä kuvaa käsite voimaantuminen. Edellytys ihmisen voimaantumiselle on, että hänellä on mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä ja ulkoiseen todellisuuteen. Tietoisuudella on keskeinen merkitys voimaantumisen prosessissa. Ihmisen tulee ymmärtää omat mahdollisuutensa, jotka hänellä on käytettävissään. (Räsänen 2006, 77–78.)

Järvikosken, Härkäpään ja Pättikankaan (1999,110) mukaan voimaantuminen on henkilön itsensä kokema asioiden hallinnan kokemuksen vahvistumisesta. Voimaantuminen onkin lähellä elämäntahallinnan käsitettä. Voimaantuminen merkitsee henkilön itsensä kokemusta siitä, että hänellä on mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä, olosuhteisiin, ja että hänellä on itsellään enemmän valtaa vaikuttaa omaan elämäänsä ja päämääriinsä. Voidaan siis puhua voimaantumisprosessista.

Järvikoski ym. (1999, 112–116) tuovat myös esiin sen, että pelkkä yksilön valtaistuminen ei riitä, vaan tarvitaan myös yhdessä tekemistä ja sen mukanaan tuomaa hallinnan tunteen kehittymistä, joka syntyy vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Se luo edellytyksiä yhteisten asioiden ajamiselle. Tämän myötä tulee mahdolliseksi kriittinen ajattelu ympäristöstä sekä mahdollisuus osallistua päätöksentekoon sekä niiden toimeenpanoon. Palvelujärjestelmä tukee ulkoista valtaistumista erilaisin lae-in, säädöksin, ohjein ja sopimuksin.

6 KEHITTÄMISTYÖSSÄ KÄYTETYT MENETELMÄT

Perinteisesti katsottuna tutkimus on toimintaa, jolla on määritellyt tavoitteet, joihin pyritään. Tutkimuksella usein halutaan vaikuttaa jonkin toiminnan tai rakenteen kehittämiseen, joko yhden henkilön tai koko organisaation tasolla. Se nähdään kuitenkin aina toimintana, jonka tavoitteena on positiivinen muutos todellisuuden parantamiseksi. (Toikko & Rantanen 2009, 14.) Tässä luvussa kerron kehittämistyöni menetelmällisistä valinnoista.

6.1 Tutkimuksellinen kehittämistoiminta

Metodologialla kuvataan kehittämistoiminnan periaatteita, joita ovat seuraavat: millaisena kehittämistoiminnan todellisuus nähdään, millaista intressiä kehitetään, millaista tietoa halutaan aikaansaada ja millainen on kehittämistoiminnan luonne. Näiden avulla voidaan perustella kehittämistoiminnalle menetelmät ja käyttötavat. (Toikko & Rantanen 2009, 35.)

Valitsin kehittämistyöni menetelmälliseksi lähtökohdaksi tutkimuksellisen kehittämistoiminnan, jossa on piirteitä laadullisesta tutkimuksesta, mutta myös toimintatutkimuksen piirteitä. Toimintatutkimuksen syklisyys ei selkeästi tule näkyviin työssäni, koska aika kehittämistehtävän toteuttamiseen on rajallinen, mutta sen toteuttaminen jatkuu vielä tuotoksen arviointineen, tämän opinnäytetyön valmistumisen jälkeen. Laadullinen tutkimus näkyy siinä, että tietoa haetaan kokonaisvaltaisesti ja sitä hankitaan luonnollisissa ja aidoissa tilanteissa. Tutkija luottaa enemmän vuorovaikutukseen ja havainnointiin, kuin erilaisiin mittareihin. Tässä tutkimuksen piirteessä suositaan metodeja, jotka tuovat asiakkaan äänen kuuluviin ja huomioi eri näkökulmat. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 164.) Lähestymistapani tässä kehittämistyössä onkin monimetodinen. Monimetodinen lähestymistapa merkitsee sitä, että kehittämisessä yhdistellään erilaisia metodeja, tutkimusaineistoja sekä lähestymistapoja (Vilka 2005, 53; Hirsjärvi & Hurme 2001, 39).

Tutkimuksellinen kehittämistoiminta sijoittuu tutkimuksen ja kehittämistoiminnan välimaastoon, jossa tieto tuetaan käytännön kehittämisprosessin kontekstissa. Tiedontuotantoa taas ohjaavat käytännöstä nousseet kysymykset sekä ongelmat ja

tieto syntyy aidossa käytännön toimintaympäristössä. Pääosassa on kehittämistyö, mutta siinä käytetään hyväksi tutkimuksellisia periaatteita. Tavoitteena on konkreettinen muutos, mutta samalla sitä pyritään perusteltuun tiedon tuotantoon. (Toikko & Rantanen 2009, 21–23.) Toimintatutkimuksellista prosessia ei voida useinkaan suunnitella ennalta, vaan sitä johdattavat tutkimuksen aikana tehdyt havainnot. Tutkimuksen aikana saattaa syntyä uutta tietoa, joka muuttaa tutkimuksen kulkua. (Toikko & Rantanen 2009, 30; Hirsjärvi ym. 2009, 126; Vilka 2005, 42–43.) Näin kävi myös tässä kehittämistyössä. Kehittämistyön edetessä tutkimustehtävä vielä muotoutui ja tarkentui.

Toikko ja Rantanen (2009, 156–157) kertovat, että kehittämistoiminnassa keskeisintä on tiedon käyttökelpoisuus, ja siksi myös kokemustieto voi olla tieteellisen tiedon kanssa saman arvoista. Siinä pyritään kuitenkin myös analysointiin ja arviointiin, joka tutkimuksellisuudessa on aina osa tutkimusta. Heidän mukaansa tutkimuksellinen kehittämistoiminta tuottaa tietoa, jota voidaan siirtää ja kokeilla myös muissa ympäristöissä. Sitä ei määritä tutkimus, mutta tutkimus antaa menetelmiä ja ennen kaikkea analyyttis-tieteellisen ajattelutavan. Tavoitteena on kuitenkin ihmisen kokeman todellisuuden kartoittaminen (Vilka 2005, 97).

Tutkimuksellisesta kehittämisestä saadulla tiedolla pyritään saamaan aikaan pysyviä käytänteitä ja rakenteita, jotka ovat siirrettävissä muiden organisaatioiden ja toimijoiden käyttöön. Kehittämistyön aikana on hyvä jo tehdä yhteistyötä eri tahojen kanssa, koska se edesauttaa tiedon siirtämistä ja levittämistä. Saatua tietoa voidaan käyttää myös osana julkisen hallinnon kehittämistä esimerkiksi tukena suoraan tai epäsuorasti hallinnon päätösten tukena. (Toikko & Rantanen 2009, 114–115.)

Lähestymistapani kehittämistyössä on praktinen eli toisin sanoen vastavuoroinen lähestymistapa. Tässä lähestymistavassa kaikki osallistujat määrittelevät yhdessä haasteet ja suunnittelevat miten ne korjataan. Tasa-arvoinen vuorovaikutus ja neuvottelu toimijoiden välillä tuo mukaan mahdollisuuden joustavuudelle ja avoimuudelle sekä erilaisille tulkinnoille. Lähestymistavassa on tärkeää sen prosessiluonteisuus, jonka tavoitteena on, että osallistujat oppisivat ymmärtämään omaa toimintaansa ja sen myötä tulevaisuudessa toimisivat itsenäisemmin. (Toikko & Rantanen 2009, 46.) Olennaista praktiselle lähestymistavalle on, että sillä on tavoitteena ym-

märtää ja siirtää yhteisöllisiä periaatteita, jolloin tutkimuksen tavoitteeksi muodostuukin ilmiöiden tulkinta ja traditioiden välittäminen. Arviointia tehdään koko työskentelyn ajan yhteistyössä osallistujien kanssa ja tarvittaessa korjataan tai muokataan prosessia. (Hemminki & Kyrönlähti 2016). Kehittämisen tarkoitusta tulen tarkastelemaan siltä kannalta, että se tulee parantamaan tutkimuksen kohteena olevaa inhimillistä tilannetta.

Kehittämistehtäväni on tyypiltään empiiristä tutkimusta. Empiirisessä tutkimuksessa ovat suuressa osassa aineiston keräämis- ja analysointimetodit. Ei kuitenkaan voida ajatella, että empiirinen tutkimus voisi olla sellaista, jossa ei ole selvitetty aineiston keräämis- ja analyysimetodia. Selvittävä kuvailu antaa lukijalle mahdollisuuden arvioida tutkimuksen luotettavuutta ja se lisää uskottavuutta. (Toikko & Sarajärvi 2009, 20–21.)

6.2 BIKVA- arviointimalli kehittämistyössä

Kehittämistehtävässäni etenen Bikva-arviointimallia hyödyntäen ja soveltaen. Bikva-arviointimalli on kehitetty Tanskassa Hanne Katharinen Krogstrupin toimesta. Mallia on alun perin kehitetty sosiaalipsykiatrian alalla ja mallia esittelevät julkaisut ovat ensimmäistä kertaa julkaistu vuosina 1996–1997. Pohjoismaissa mallia on käytetty asiakaslähtöisenä arviointimallina sellaisenaan ja myöskin sovellettuna erilaisissa toimintaympäristöissä. Mallia on käytetty pääsääntöisesti erilaisten projektien arvioinneissa ja kehittämisessä, mutta vähemmän perustason työssä. Kokemukset mallin käytöstä ovat olleet hyviä. (Högnabba 2008, 10.)

BIKVA sanana kuvaa hyvin menetelmän kuvausta. Sana tulee Tanskan kielestä ”Bugerinddragelse I KVALitetsvurdering” ja se tarkoittaa ”asiakkaiden osallisuus laadunvarmistajana”. Mallin tavoitteena on osallistaa asiakkaat mukaan arvioinnin tekemiseen ja sen myötä luoda todellista kuvaa ongelmien ymmärtämiseen julkisen toimijoiden keskuuteen. Asiakkaiden rooli on työskentelyssä oleellinen ja he ovatkin oppimisprosessin aiheuttajia ja sen käynnistäjiä. Vuoropuhelun avulla julkiset toimijat saavat tärkeää tietoa tulevaisuuden työn kehittämiseen asiakasnäkökulmasta. (Krogstrup 2004, 7.) Bikva-mallissa on myös vahvat piirteet kvalitatiivisesta menetelmästä. Sen avulla pääsee syvälle asian sisimpään ja se antaa yksityiskohtaisia,

kokonaisvaltaisia analyysijä. Se tuottaa kattavaa materiaalia siitä, miten asiakkaat näkevät ja kokevat omaa elämäänsä. (Krogstrup 2004, 12.)

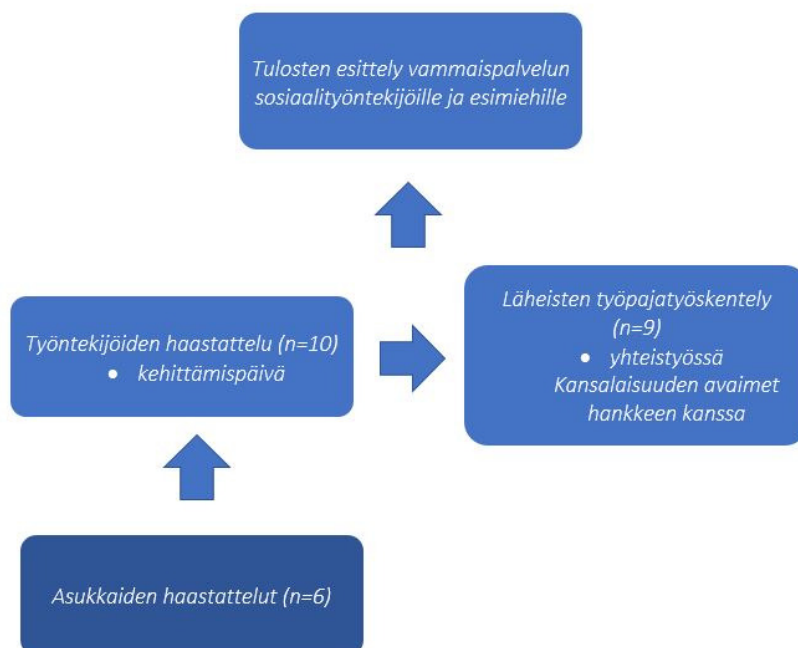
Bikva-mallissa on neljä vaihetta, joiden mukaan edetään. Ensimmäinen vaihe toteutetaan ryhmähaastatteluna. Asiakkaat saavat kertoa ja perustella, näkemyksiään siitä mitä he pitävät positiivisena ja mitä negatiivisena. Pää tavoitteena on, että asiakkaat pohtivat omaa toimintaansa. Toisessa vaiheessa saatu palaute käsitellään työntekijöiden keskuudessa ja pohditaan mihin asiakkaiden arviot työntekijöiden mielestä perustuvat. Tavoitteena on saada työntekijät pohtimaan omaa toimintaansa. Kolmannen vaiheen aikana kaikki edellä kerätty materiaali esitellään hallintojohtolle ja hallintojohto pohtii syitä sadulle palautteelle. Viimeisessä vaiheessa saatu palaute esitellään poliittisille päättäjille, jotka vuorostaan pohtivat syitä sadulle palautteelle. Mallin hyötynä on se, että sen avulla saadaan aikaan pohdintaa eri hallinnontasoilla. (Krogstrup 2004, 12.) Bikva-mallissa edetään organisaation tasoissa alhaalta ylöspäin, mutta se voi olla myös vaakatasossa tapahtuvaa etene mistä, jolloin toimitaan organisaatiossa samalla tasolla (Krogstrup 2004, 20).

Mallin jokainen vaihe toteutetaan lähes samanlaisen mallin mukaan. Työskentelyyn valitaan ensimmäisenä sidosryhmät. Sen jälkeen sovitaan ryhmähaastattelut ja hoidetaan tiedottaminen. Sen jälkeen toteutetaan haastattelut. Ryhmähaastattelujen jälkeen aineisto käsitellään ja laaditaan haastatteluohje seuraavaan vaiheeseen. Viimeisenä kerätty palaute esitellään poliittisille päättäjille. (Krogstrup 2004, 16.)

Olen soveltanut kehittämistyössäni mallia sekä lineaarisesti että vertikaalisesti (Kuvio 3). Ensimmäisessä vaiheessa haastattelin asukkaita (n=6) yksilöhaastatteluna, koska kehitysvammaiset kohderyhmänä tuottavat tietoa luontevammin yksin kuin ryhmässä. Toisessa vaiheessa saatu palaute käsiteltiin henkilökunnan kanssa yhteisessä kehittämispäivässä, jossa keräsin palautetta Edward De Bonon kuuden ha tun menetelmää soveltaen. Lineaarisesti samalle tasolle asetin läheiset, joiden kanssa asukkailta työntekijöiltä saatu palaute käsiteltiin ja pohdittiin palautteen syitä työpajatyöskentelyn avulla.

Kehittämistyöni tuloksien esittelyn vammaispalvelun esimiehille ja sosiaalityöntekijöille toteutan vasta tämän kehittämistyön raportoinnin valmistuttua. Tarkoituksena on esitellä valmis opinnäytetyö läheisyhteistyön toimintamalleineen syksyllä 2017.

Minua kovasti kiehtoo erilaisten menetelmien soveltaminen ja halusin muokata menetelmiä kuhunkin tilanteeseen sopivaksi. Halusin myös haastaa itseäni kokeilemaan, miten käytännössä monenlaisilla menetelmillä saatu tieto saadaan koottua yhteen. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2009, 233) mukaan voidaan validiutta tarkentaa käyttämällä tutkimuksessa monia menetelmiä ja tätä kutsutaan triangulaatioksi. Triangulaatiota on myös se, että aineisto kerätään monelta eri kohderyhmältä, kuten asiakkailta, hoitajilta ym. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 144.) Kivistö (2014, 257–258) on todennut, että vammaistutkimus ja erityisesti osallisuuden tutkimus hyötyy erilaisilla metodologioilla ja tavoilla tuotetusta tiedosta ja näillä voidaan luoda yhteisiä tulkintoja. Hän perustelee väitettä sillä, että osallisuuden käsite on hyvin monimuotoinen ja erityisesti vammaisilla ihmisillä hyvin yksilöllinen ja muuttuva. Monimenetelmäinen lähestymistapa auttoi häntä löytämään tutkimuksessaan erilaisia lähestymistapoja ja menetelmille yhteisiä tulkintoja. Tulokset myös vahvistivat monia aiemmin luotuja tulkintoja ja auttoivat löytämään myös uutta näkökulmaa.

Kuvio 3. Kehittämistyön eteneminen BIKVA- arviointimallia mukaillen.

7 KEHITTÄMISTYÖN ETENEMINEN

Kehittämistyö alkoi aiheen valinnalla ja tarveanalyysillä. Aiheen tarkentumisen jälkeen tutustuin aiheeseen syvemmin hakemalla aiheesta tarkempaa tietoa mm. konsultoimalla yhdistyksiä ja tutustumalla kirjallisuuteen. Tutkimusluvan hyväksynnän jälkeen laadin tarkemman tutkimussuunnitelman. Aineiston keräämiseen asukkailta valmistauduin laatimalla haastattelurungon sekä haastattelun tueksi lomakkeen työskentelyä tukemaan (Liite 3). Valmistautumisen jälkeen otin yhteyttä haastateltaviin ja informoin heitä asiasta.

Asukkaiden mielipiteitä kartoitin yksilöllisen teemahaastattelun keinoin. Haastattelulla kerätyn aineiston litteroin ja analysoin teemoittelua apuna käyttäen. Koska eteenin kehittämisessä Bikva-arviointimenetelmää soveltaen (Kuvio 3, s. 28), laadin asukkaiden haastattelusta läheisten ja työntekijöiden kanssa työskentelyn tueksi graafisen kuvion (Kuvio 6, s. 37) asukkaiden ajatuksista ja toiveista. Työntekijöiden ajatuksia kartoitin kehittämispäivän yhteydessä, kuuden hatun menetelmää soveltaen. Saatu aineisto litteroitiin kirjalliseen muotoon ja analysoitiin teemoittelua apuna käyttäen. SWOT- analyysin avulla laadin graafisen kuvion (Kuvio 8, s. 42) työntekijöiden ajatuksista läheisyhteistyöstä sekä toisen kuvion (Kuvio 9, s. 43) asukkaan itsemääräämisoikeudesta läheisyhteistyössä. Läheisten ajatuksia kartoitettiin työpajatyöskentelyn avulla. Työpajailta läheisille järjestettiin yhteistyössä Kehitysvammaisten palvelusäätiön hallinnoiman Kansalaisuuden avaimet hankkeen kanssa. Saatu aineisto analysoitiin teemoittelua apuna käyttäen. Luvussa 7 kerron tarkemmin kehittämistyön aiheen valinnasta ja siitä, miten keräsin tutkimuksen aineiston. Kerron myös menetelmistä, joita käytin sekä tuon esiin aineiston tuloksia.

7.1 Aiheen valinta ja kehittämisen toteuttamisen aikataulu

Kehittämistehtävän aiheen valinnan miettiminen alkoi jo opiskelujen alkaessa syksyllä 2015. Aihe ei vielä tuossa vaiheessa ollut selkeästi ajatuksissa, mutta se muotoutui selkeämmäksi opiskelujen edetessä. Minulla oli kuitenkin tiedostettuna se, että aihe tulee koskettamaan läheisyhteistyön kehittämistä, koska se oli työyhteisöleni kohde, joka mielestäni kaipaa kehittämistä. Myös läheiset olivat tuoneet esiin

toivetta aiheen nostamisesta keskusteluun ja toivoivat saavansa väyliä myös oman äänensä tuomiseksi esiin. Kartoitin työyhteisössä keskusteluilla, olisiko tämän kokonaisuuteen kehittämiseen halukkuutta ja tarvetta. Aiheen selkeydyttyä tutustuin aihetta käsittelevään kirjallisuuteen ja muuhun materiaaliin sekä konsultoin kehitysvammaisten asioihin perehtyneitä yhdistyksiä. Perehdyin myös tutkimuksen- ja kehittämisen toteuttamista käsittelevään materiaaliin. Tutkimussuunnitelma laadin maaliskuussa 2016. Koko prosessi tutkimussuunnitelman laatimisesta raportointiin, kesti n. 1,5 vuotta (Taulukko 1). Työelämän, opiskelun ja perheen yhdistäminen tuo joskus mukanaan yllätyksiä, joihin ei suunnittelu vaiheessa osannut varautua.

Tutkimusluvan (Liite 1) anoin Seinäjoen kaupungin kansliapäällikkö- toimialajohtajalta, joka myönsi sen 18.4.2016, sillä edellytyksellä, että Kytösavun asukkaiden osallistuminen haastatteluun on vapaaehtoista.

Taulukko 1. Kehittämistyön toteutunut aikataulu

Vaihe	Ajankohta
Tutkimussuunnitelma	Maaliskuu 2016
Tutkimusluvan hakeminen	Huhtikuu 2016
Haastattelurungon luonti	Touko-kesäkuu 2016
Yhteydenotto / informointi haastateltavat asukkaat	Kesäkuu 2016
Haastattelut / asukkaat	Heinäkuu-elokuu 2016
Asukkaiden haastattelun litterointi ja analyysi	Syyskuu 2016
Henkilökunnan haastattelu kehittämispäivässä	Lokakuu 2016
Henkilökunnan haastattelun litterointi ja analyysi	Marraskuu- joulukuu 2016
Läheisten pajailta	Kesäkuu 2017
Pajaillan aineiston analyysi	Kesäkuu 2017
Aineistojen yhdistely, analyysi ja raportointi	Heinä-elokuu 2017
(Valmiin kehittämistyön raportin esittely esimiehille ja sosiaalityöntekijöille)	(Syksy 2017)

7.2 Asukkaiden näkemyksien kartoittaminen

Asukkaiden (n=6) mielipiteiden ja näkemyksien selvittämiseksi käytin tutkimusmenetelmänä yksilöllistä teemahaastattelua. Valinnan yksilöhaastattelusta tein sen vuoksi, että usein kehitysvammaisen ihmisen on vaikeaa tuottaa aitoa omaa mieltä ryhmässä, vaan helposti mukaudutaan toisen vahvemman kommunika-

tiotaidon omaavan ihmisen mielipiteisiin. Näin saisin jokaisen oman mielipiteen paremmin kuuluviin. Asukkaista jouduin rajamaan pois asukkaat, joilla ei ole lainkaan kommunikaatiomenetelmää, tai heidän kehitysvammansa taso ei mahdollista tutkimusaiheiden ymmärtämistä. Haastattelujen ajankohdat suunnittelin niin, että ne sijoittuivat asukkaan kotipäivään, jolloin hän ei osallistunut työ- tai päivätoimintaan. Näin aikaa oli käytettävissä tarpeeksi.

Yksilöhaastattelun tueksi loin selkeäkielisen kuvallisen lomakkeen (Liite 3) haastattelun teemoista, jotka olin aiemmin suunnitellut. Haastattelun aikana teemat toimivat haastattelijan muistilistana ja keskustelua ohjaavana kiintopisteenä (Hirsjärvi & Hurme 2001, 66). Lomake ei ollut perinteinen kyselylomake, johon haastateltava täyttää vastaukset, vaan se toimi keskustelun ylläpitäjänä ja ajatusten herättäjänä, jolla voitiin tarvittaessa selkeyttää etenemistä. Haastattelussa pyrin käyttämään mahdollisimman selkeää yleiskieltä ja välttää vaikeaselkoisia lauserakenteita, koska en henkilökohtaisesti hallitse puhdasoppista selkokieltä. Selkokieli on suomen kielen muoto, joka on mukautettu yleiskieltä ymmärrettävämmäksi ja se on suunnattu henkilöille, joilla on haastetta ymmärtää yleiskieltä (Virtanen 2012, 17). Keskustelun apuna käytettiin myös kommunikaatiota tukevia menetelmiä, joita tässä tapauksessa olivat kommunikaatio kuvat, kommunikointi elein ja viittomin sekä tutkijan omaa havainnointi. Puhetta tukevaa kommunikaatiota tarvitaan, kun puhe on niin puutteellista tai epäselvää, että viesti ei tule ymmärretyksi ilman apuvälinettä (Huuhtanen 2011, 15.) Haastateltavilla on hyvin erilaiset lähtökohdat onnistuneeseen kommunikaatioon ja siksi haastatteluihin varttiin runsaasti aikaa ja häiriötön tila. Tässä tapauksessa se oli asukkaan oma asunto. Haastattelussa edettiin asukkaan ehdoilla. Aikaa haastatteluun kului 30–60 minuuttia haastateltavasta riippuen.

Leskelän (2006, 81) tekemässä tutkimuksessa todetaan, että kehitysvammaiselle henkilölle vuorovaikutustilanteet ovat usein todella haastavia. Kun kehitysvammaista henkilöt keskustelevat keskenään, saattaa heillä olla ongelmia toistensa ymmärtämisessä ja siksi usein kehitysvammaisen ihminen kommunikoikin mielellään ei-vammaisen ihmisen kautta / kanssa. Hän myös toteaa, että merkityksellistä kommunikaatiolle on tilanteen ja henkilöiden tuttuus, sillä he saattavat olla kokemattomia toimimaan erilaisissa keskustelutilanteissa.

Haastattelun lopuksi pyysin lupaa asukkaalta läheisten osallistumiseen kehittämistyöhöni. Haastateltavat allekirjoittivat lomakkeen (Liite 2), jossa lupa myönnettiin. Aukkaat ovat kaikki täysi-ikäisiä, eikä heillä ole laajennettua edunvalvontaa, joten he saavat itse päättää haluavatko osallistua ja hyväksyvätkö he läheisen osallistumisen. Kerroin myös, että heillä on oikeus perua lupa jälkikäteen, jos niin haluavat. Selvensin kaikille myös, että haastattelu tehdään nimettömänä, eikä lopullisesta raportoinnista voi yhdistää sitä mitä kukin on puhunut. Kaikki haastateltavat lupautuivat vapaaehtoisesti haastateltaviksi ja lupasivat, että haastattelun saa nauhoittaa. Koska kaikilla ei ollut selkeää kommunikaatiota, kirjasin havaintoja joita ei voinut nauhoittaa, ylös lomakkeelle. Haastattelu tilanteessa kohderyhmälle selvitettiin tilanteen luottamuksellisuus. Aineisto analysoidaan niin, että haastateltavat eivät ole tunnistettavissa aineistosta. Ihmisiin kohdistuvissa tutkimuksissa onkin tärkeimpinä periaatteina luottamuksellisuus, seuraukset, yksityisyys ja informointiin perustuva suostumus. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 20.) Haastattelut toteutettiin heinä- ja elokuussa 2016.

7.2.1 Teemahaastattelu yksilöhaastattelun menetelmänä

Valitsin menetelmäksi teemahaastattelun, koska etuna on, että se tuo parhaiten esiin tutkittavan oman äänen ja koska tutkija etenee keskeisten teemojen avulla se vapauttaa haastattelijaa tutkijan näkökulmasta (Hirsjärvi & Hurme 2001, 48). Teemahaastattelu soveltuu hyvin myös arkojen ja vaikeiden asioiden tutkimiseen, sillä teemahaastattelulla voidaan päästä syvälle haastateltavan kokemusmaailmaan ja sen kautta saadaan myös syventävää tietoa. Haastattelusta saatu aineisto voidaan sijoittaa laajempaan kontekstiin. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 35.)

Haastattelun etu on myös se, että sen kulkua voidaan ohjata vastaajien mukaan ja järjestystä voidaan muuttaa keskustelun edetessä. Tilanteen mukaan kysymyksiä voidaan tarkentaa ja pyytää perusteluja. Mielestäni kuitenkin tärkein seikka tämän menetelmän valitsemiselle oli se, että tutkimustilanteessa haastateltava on se merkityksiä luova ja aktiivinen osapuoli ja haastattelussa ollaan suorassa keskusteluvassa vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi ym. 2009, 204–205; Tuomi & Sarajärvi 2009,73; Hirsjärvi & Hurme 2001, 49.) Teemahaastattelussa ei voida kysellä ihan mitä tahansa, vaan sen tulee edetä ennalta suunniteltujen teemojen mukaisesti

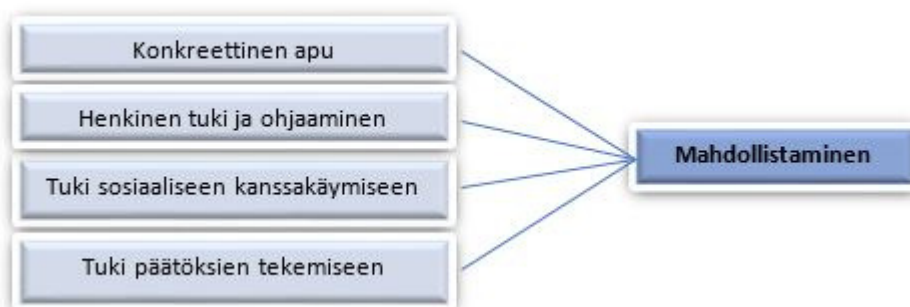
(Tuomi & Sarajärvi 2009, 75). Haastattelussa haasteeksi koin asiakkaiden käsitteiden ymmärtäminen vaikeuden, jonka vuoksi jouduin hyvin selkeäkielisesti kertomaan mitä esimerkiksi itsemääräämisoikeus käytännössä tarkoittaa, jonka jälkeen pystyin vasta haastattelua jatkamaan.

Teemahaastattelujen ohessa havainnointi oli osa keskeistä tiedonkeruuta. Havainnoinnin avulla saadaan kerättyä tietoa erityisesti silloin, kun haastateltavalla on esimerkiksi kielellisiä vaikeuksia tai muita kommunikoinnin haasteita. Haastelija voi toimia havainnoitsijana ja kirjoittaa muistiin sen mitä sanotaan ja miten sanotaan. (Hirsjärvi ym. 2009, 213; Tuomi & Sarajärvi 2009, 73; Hirsjärvi & Hurme 2001, 37.) Haastateltavilla oli kaikilla haasteita puheen tuottamisessa tai / ja sen ymmärtämisessä. Havainnointini haastattelutilanteessa ei ollut tarkasti ennalta suunniteltua ja tarkkaa, vaan se mukautui haastattelutilanteen mukaan. Haastateltavien ilmeistä ja eleistä pystyin näkemään, milloin hän pitää jostain asiasta tai milloin hän ei siitä pitänyt lainkaan. Innostuessaan kehon kieleen tuli mukaan esimerkiksi käsien voimalliset liikkeet, kun taas keskusteltaessa asioista, joista haastateltava ei pitänyt, saattoi hän kääntää pään pois tai katsoa alaspäin ja puhua hiljaa. Äänenpainolla oli hyvin suuri merkitys puheen sanomaan.

7.2.2 Aineiston käsittely ja tulokset

Aineiston analyysi alkoi jo haastatteluvaiheessa. Tutkijan voi tehdä havaintoja jo haastattelun edetessä, kiinnittämällä huomiota ilmiöiden toistuvuuteen ja samalla tyyppitellä ja hahmotella malleja havainnoistaan (Hirsjärvi & Hurme 2001, 136). Samana päivänä, kun olin saanut haastattelun toteutettua, kuuntelin nauhoitteen ja litteroin aineiston kirjalliseen muotoon. Litteroinnissa aineisto kirjoitetaan sanasanallisesti puhtaaksi, niin kuin se on kerrottu (Hirsjärvi ym. 2009, 222.) Samalla tarkkailin muistiinpanojani ja huomioin ne litterointia tehdessäni ja kirjasin ne osaksi aineistoa. Kun kaikki haastattelut oli tehty, luin vielä aineiston kertaalleen lävitse. Vaikka aineistoa käydään läpi haastattelussa ja litteroinnin aikana, on se kuitenkin luettava vielä useaan kertaan kokonaisuutena (Hirsjärvi & Hurme, 143). Valmista litteroitu aineistoa kertyi 4 sivua fontilla Arial, rivivälillä 1,5. Aineiston niukka määrä selittyy sillä, että kohderyhmäni puheen tuotto on lyhytrakenteista ja keskustelussa käytettiin myös kuvakommunikaatiota.

Analysoin tekstiä käyttäen teemoittelua etsimällä aineistosta samankaltaisuuksia ja yhteneväisyyksiä. Hirsjärven ja Hurmeen (2001, 173, 147) mukaan teemoittelu tarkoittaa sitä, että aineistoa analysoitaessa nostetaan esiin ja tarkastellaan sellaisia piirteitä, jotka ovat yhteisiä usealle haastateltavalle. Sen avulla mahdollistuu materiaalin tulkinta ja sitä voidaan myöhemmin yksinkertaistaa ja tiivistää. Heidän mukaansa analyysistä esiin tulevat teemat ovat tutkijan tulkintoja haastateltavan sanomista asioista. Teemoittelussa aineisto pilkotaan osiin ja sen jälkeen ryhmitellään aihepiirien mukaan. Ryhmittely voi olla alussa valmistelemaa ja muotoutua vasta myöhemmin varsinaisiksi teemoiksi. Teemoittelu mahdollistaa myös aineiston vertailemisen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.) Aloitin teemoittelun alleviivaamalla tekstistä alkuperäisilmauksista eri väreillä erilaisia teemoja ja jokaisen teeman perään kirjoitin pelkistetyin ilmauksen, joita muodostui 18 kappaletta. Pelkistetyistä ilmauksista muodostin alateemoja, joita olivat itsemääräämisoikeus, mahdollistaminen, yhteisöllisyys ja osallisuus ja dialoginen vuorovaikutus. En jatkanut alateemojen yhdistämistä enää pääteemoiksi, koska mielestäni alateemat kuvaavat parhaiten vastauksia ja näin ne pysyvät asiayhteydessä. Kuviossa 4 on kuvattuna mistä pelkistetyistä ilmauksista muodostui pääluokka mahdollistaminen.

Kuvio 4. Esimerkki teemoittelusta.

Aineistosta nousi selkeästi esiin yhteneväisyyksiä, joita selkeytän graafisessa muodossa (Kuvio 5, s. 36), jossa ympyröiden sisään sijoitellut teemat toteutuessaan lisäävät voimaantumista. Aineistosta kävi ilmi, että kaiken keskiössä on asukkaan halu itse päättää omista asioistaan. Itsemääräämisen toteutumiseksi asukkaat kuitenkin kokivat tarvitsemansa tukea läheisiltä, työntekijöiltä sekä yhteiskunnalta. Läheisten toivottiin olevan osa asukkaan elämää ja osallistuvan vapaa-aikaan sekä

olemaan tukena päätösten tekemisessä eli mahdollistamassa asukkaan itsenäistä elämää.

Asukas 2: Itse haluan mukaan. Ei muuten.

Asukas 5: Haluan mennä äidin ja isän luokse. En halua, että he tulevat tänne yöksi.

Asukas 3: Avustaja suunnittelee. Kysyy minulta ja sitten minä päätän.

Asukas 5: Yhdessä päätetään asioista. En osaa aina itse päättää.

Tärkeäksi asukkaat kokivat, että läheiset ymmärtävät, että asukkaalla on oma koti ja hän haluaa itse määritellä mitä omassa kodissa tapahtuu. Työntekijöiden tukea koettiin tarvittavan konkreettisiin asioihin, kuten avustamaan käytännön järjestelyssä, kun läheinen on tulossa vierailulle. Lisäksi työntekijöitä toivottiin auttamaan valintojen tekemisessä ja sosiaalisien suhteiden ylläpidossa.

Asukas 2: Äiti voi käydä. Isä ei. Sillä on työhommia hirveesti.

Asukas 1: Jos tulee kaukaa, niin sitten haluan kokata ja syödä yhdessä. Ei niitten kanssa jotka asuu lähellä.

Asukas 3: Itse osaa tehdä. Itse haluan tehdä ruokaa ja hoitaja vois auttaa mua hakemaan kaupasta tavaroita, että voisin itte kokata.

Yhteisön tukea toivottiin asioiden hoitamiseen, kuten esim. palaverikäytäntöjen muuttamiseen. Kaikilta haastateltavilta tuli esiin toive siitä, että he itse saisivat määrittää, keitä hänen asioita käsitteleviin palavereihin osallistuu ja että he itse pääsisivät osallistumaan palavereihin ym. jotka koskettavat hänen elämäänsä. Sen vuoksi vuorovaikutus on tärkeässä asemassa.

Asukas 2: Minä ja hoitajat palaveriin. En halua vanhempia. Ehkä äiti. Ei isää. En oo saanu päättää ja sä voisit sanoa niille.

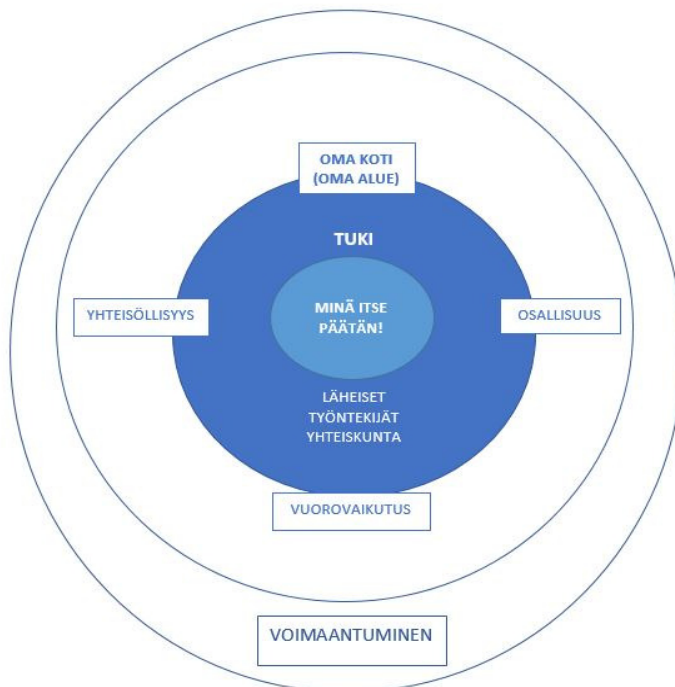
Asukas 1: Itse haluan päättää, keitä palaveriini kutsutaan. Osallistujat riippuu siitä, mitä asiaa käsitellään.

Vapaa-aikaa asukkaat halusivat viettää monenlaisella kokoonpanolla mm. yhdessä omien läheistensä kanssa, talossa asuvien muiden asukkaiden ja työntekijöiden kanssa sekä myös niin, että kaikkien asukkaiden läheiset ja talon asukkaat ja henkilökunta osallistuvat.

Asukas 1: Omalla porukalla retkiä.

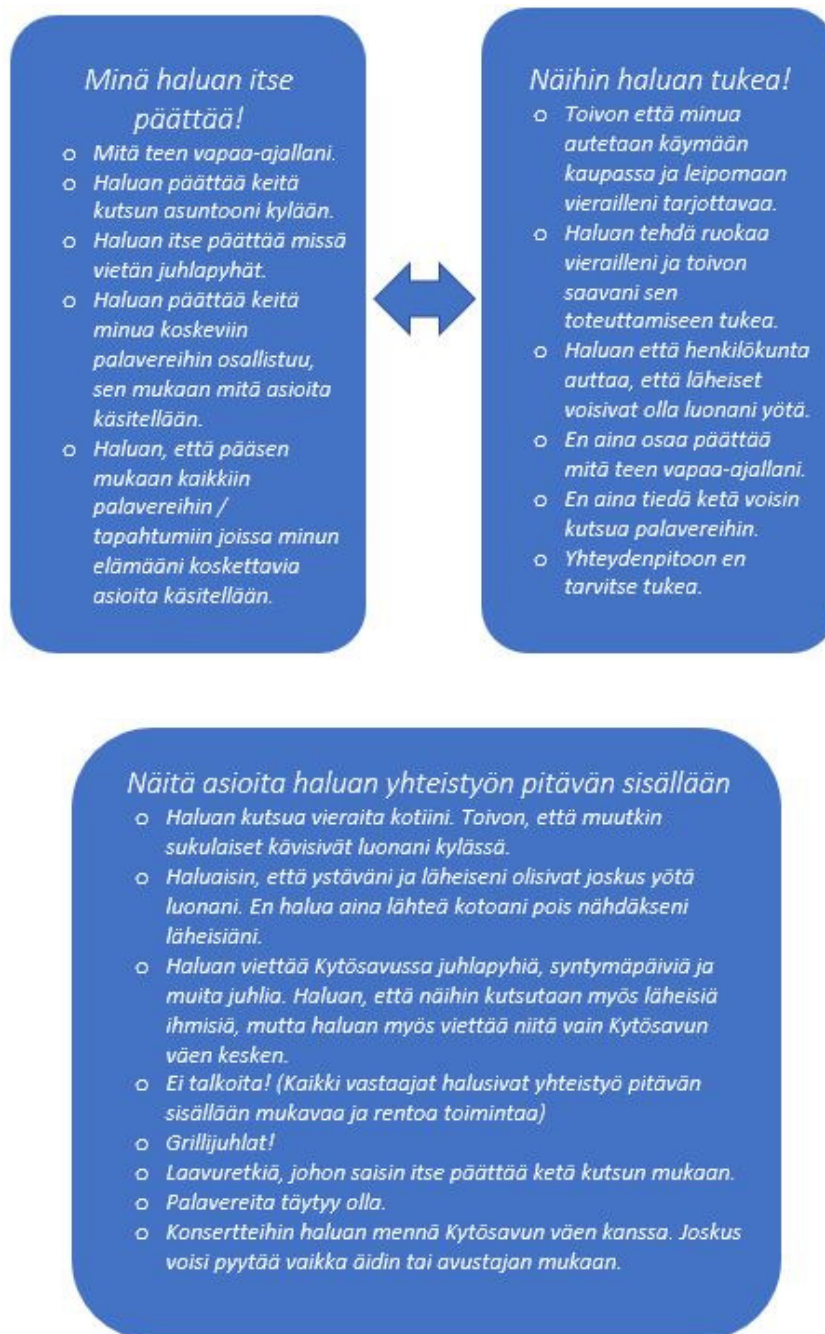
Asukas 2. No äidin kanssa.

Asukas 3: Ei läheisiä. Avustajan kanssa.

Kuvio 5. Aineistosta esiin nousseet teemat asukkaiden kertomana.

Lopuksi kokosin työntekijöiden ja läheisten kanssa työskentelyn tueksi graafisen esityksen (Kuvio 6), josta käy selkeästi ilmi asukkaiden ajatuksia ja toiveita. Asukkaiden esiin tuomat ajatukset ovat hyvin selkeitä ja konkreettisia. Kuviota 5 ja 6 käytin asukkaiden ajatuksien esittelemiseen muille osallistujille.

Kuvio 6. Asukkaiden ajatuksia työntekijöiden ja läheisten työskentelyn tueksi.

7.3 Työntekijöiden näkemysten kartoittaminen

Työntekijöille (n=10) järjestin kehittämispäivän lokakuussa 2016 Peräseinäjoen Kallajärvellä, Seinäjoen kaupungin omistamassa rantamökissä. Päivän teemana oli läheisyhteistyön kehittäminen. Päivän toteutumisen järjestin hankkimalla sijaiset aa-

muvuoroon, jotta mahdollisimman moni vakituisesta henkilökunnasta pääsisi osallistumaan. Työskentely muualla, kuin omassa yksikössä arjen kiireiden keskellä, auttaa keskittymään aiheeseen paremmin ja ylimääräisiä häiriöitä ei työskentelyn aikana tule niin helposti. Ympäristönä mökki on rentouttava ja ilmapiiri on vapautuneempi. Tarjolla oli kahvia ja pientä purtavaa tunnelmaa keventämässä. Aikaa työskentelylle varattiin 6 tuntia, taukoineen ja ruokatunteineen. Osallistujilta pyysin luvan aineiston nauhoittamiseen ja sen käyttöön kehittämistyössäni ja kerroin aineiston luottamuksellisuudesta ja ettei lopullisesta aineistosta työntekijät tule tunnistetuiksi. Kaikki osallistuivat omasta halustaan haastatteluun. Mahdollisuus oli myös jäädä tekemään tavallinen työpäivä. Työnantaja tuki kehittämistyötäni mahdollistamalla kehittämispäivän järjestämisen.

7.3.1 Kuuden hatun menetelmän käyttö työkaluna työskentelyssä

Työskentelyn aluksi kerroin tuloksia asukkaiden haastatteluista, jotka olin koonnut aikaisemmin kuvioiksi (Kuvio 5, s. 36 ja kuvio 6, s. 37). Tuloksien läpikäymisen jälkeen keskustelusta esiin nousseista aiheista vietiin eteenpäin Edward de Bono:n kuuden ajatteluhatun menetelmää soveltaen. Kuuden hatun menetelmä perustuu siihen, että emme ole omina itsenämme, vaan paneudumme ennalta määrittelyihin rooleihin. Hatut antavat mahdollisuuden ajatella ja kertoa asioita joita emme välttämättä voisi edes ajatella sanomamme ilman, että minuus haavoittuisi tai tulisi halvennetuksi. Hatuilla saadaan myös huomio suunnatuksi eri näkökulmiin asioista. Hatuilla on kuusi eri väriä, jotka kaikki kuvaavat erilaisia ajattelun tapoja. Valkoinen hattu kuvaa neutraalia ja objektiivista ajattelua, jossa ajatellaan tosiasioita ja numeraalista tietoa. Punainen hattu ilmetään vihaa ja antaa tunneperäisen näkemyksen. Musta hattu on synkkä ja negatiivinen ja se keskittyy siihen miksi asiat eivät ole mahdollisia. Keltainen hattu on positiivinen ja sisältää uskoa ja toivoa. Vihreän hattu tuo esiin luovuutta ja uusia ideoita ja mahdollisuuksia. Sinisen hatun omistaja on organisoija, joka kokoaa, reflektoi ja suunnittelee sen, miten edetään sekä hallitsee ajankäyttöä ja tarvitessa muuttaa työskentelyn kulkua. Sininen hattu luo myös uutta ja uudistaa. Menetelmän etu on, että se kääntää keskustelun pois väittelytyylisestä keskustelusta. Menetelmässä keskustelijoilla on kullakin erivärinen hattu päässään,

jolloin he keskustelevat rooleista käsin. Hattuja vaihdetaan keskustelun edetessä, jolloin vaihdetaan myös roolia, jossa keskustellaan. (Bono 1990, 25–27,157.)

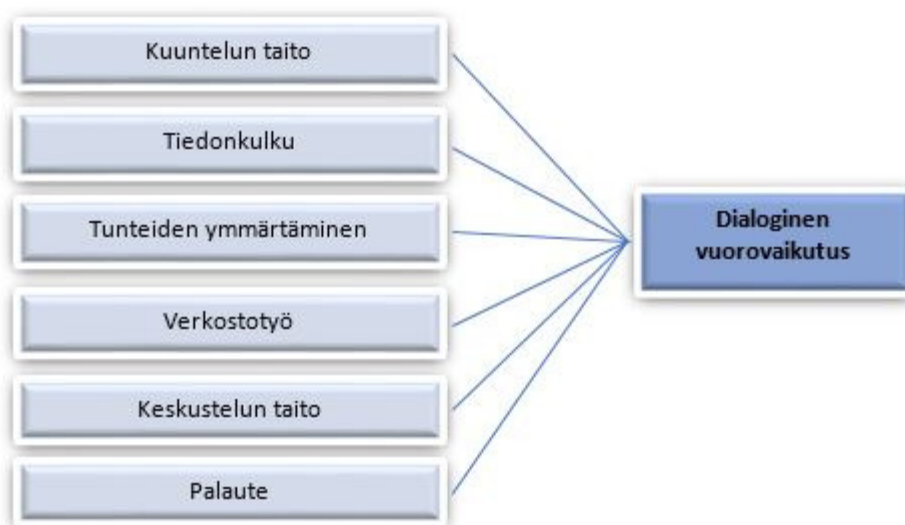
Aluksi kerroin työntekijöille menetelmästä ja siitä, miten sovellamme Bonon menetelmää ja miten on tarkoitus työskennellä. Emme käyttäneet keskustelussa hattuja, vaan käytimme apunamme Bonon määrittelemiä rooleja keskustelussa etenemisessä. Asetuimme kaikki yhdessä keskustelemaan asioista aina yhden roolin mukaan kerrallaan. Samalla kirjasin fläppitaululle esiin nousseita seikkoja lyhyesti. Osallistujat lähtivät hyvin innokkaasti mukaan rooleihin ja keskustelu oli hyvin vilkasta ja osittain myös rönsyili yksikkömme arkeen, välillä jopa ohi aiheen. Tämän vuoksi olin varannut aikaa runsaasti, jotta voimme keskustella myös laajemmin yksikkömme osioista, jotka olivat ajankohtaisia tai nousivat työskennellessä esiin. Lopuksi varasin vielä aikaa vapaammalle keskustelulle, jotta jokainen voi vielä keskustella enemmän omana itsenään. Keskustelimme siitä, toteutuuko asukkaidemme itsemääräämisoikeus läheisyhteistyössä ja miten se näkyy arjessa.

7.3.2 Aineiston käsittely ja tulokset

Litteroin aineiston kirjalliseen muotoon heti kehittämispäivän jälkeisenä iltana. Litteroitua aineistoa lähdin purkamaan teemoittelun avulla, samoilla periaatteilla kuin asukkaiden haastatteluita. Koska keskustelua oli todella runsaasti, seuloin litteroitavasta aineistosta pois keskustelut, jotka eivät koskettaneet tutkittavan aiheen teemoja. Tutkijan on päätettävä mitkä keskustelevat eivät kosketa tukittavaa aihetta ja tämä voi joskus olla hyvinkin epäselvää ja saattaa olla, että tukija joutuu tekemään tulkintoja (Hirsjärvi & Hurme 2001, 142). Litteroitua aineistoa kertyi 10 sivua fontilla 12 ja rivivälillä 1,5.

Aloitin teemoittelun alleviivaamalla tekstin alkuperäisilmauksista eri väreillä erilaisia teemoja ja jokaisen teeman perään kirjoitin pelkistetyn ilmauksen, joita muodostui 17 kappaletta. Pelkistetyistä ilmauksista muodostin alateemoja, joita olivat dialoginen vuorovaikutus, empatia, osallisuus ja yhteisöllisyys sekä itsemääräämisoikeus. En jatkanut alateemojen yhdistämistä enää pääteemoiksi, koska mielestäni alateemat kuvaavat parhaiten vastauksia ja näin ne pysyvät asiayhteydessä. Kuviossa 7

on kuvattuna mistä pelkistetyistä ilmauksista muodostui pääluokka dialoginen vuorovaikutus.

Kuvio 7. Esimerkki teemoittelusta

Analysointia jatkoin SWOT-analyysia apuna käyttäen. Poimin litteroidusta aineistosta asioita ja sijoittelin ne parhaiten kuvaavaan nelikentän osioon. Loin kaksi erilaista analyysia, joista toinen käsitteli läheisyhteistyötä (Kuvio 8, s. 42) ja toinen asukkaan itsemääräämisoikeutta läheisyhteistyössä (Kuvio 9, s. 43). Näitä kuvioita käytin havainnollistamaan työntekijöiden ajatuksia läheisten kanssa työskennellessä. SWOT-analyysin pohjana käytetään nelikenttää, jonka jokaiseen osioon kerätään eri osa-alueiden mukaisesti eri teeman sisältäviä ajatuksia. Nelikentän teemoina ovat S (vahvuudet), W (heikkoudet), O (mahdollisuudet) ja T (uhat). SWOT-analyysin avulla voidaan luoda analyysia ja sen jälkeen valintoja toimintasuunnitelmia. Asioiden kirjaaminen on aina subjektiivinen valinta, sillä sama asia saattaa soveltua kahteenkin eri ryhmään. (Vuorinen 2014, 88–89.)

SWOT-analyysissä (Kuvio 8, s. 42) läheisyhteistyön **vahvuudeksi** nousi monia asioita. Yksikössä on olemassa jo hyviä ja toimivia käytänteitä ja yhteistyön toteuttamisen tapoja, kuten asukaskohtaiset omatiimi palaverit puoli vuosittain. Asukkailla on aktiivisia ja välittäviä läheisiä ja yhteistyötä tehdään asukkaan laajojen verkostojen kanssa. Kehitysvammaisella asiakkaalla on lähiverkostossa runsaasti eri alojen ammattilaisia, kuten mm. sosiaalityöntekijöitä, lääkäreitä, terapeutteja ym. Yksikössä

on myös ymmärrys siitä, että asioita voidaan tehdä toisin, eikä sen hetkinen tapa ole välttämättä se paras ja toimivin. Pääasia on, että asukas on tyytyväinen ja kaikkien toimijoiden tavoitteena on asukkaan paras. **Heikkouksia** löytyi myös ja niitä muodosti kiire, erilaiset näkemykset ja vastuiden jaon epäselvyydet. Asukkaan voimavaroja ei aina tunnisteta, jonka vuoksi syntyy tilanne, jossa ei uskalleta antaa asukkaan ottaa riskejä kokeilla uutta, eikä anneta sen myötä mahdollisuutta uuden oppimiselle. Kehitysvammaisia ihmisiä saatetaan kohdella liian suojelevasti, eikä ikäänsä vastaavan kehitystason mukaan.

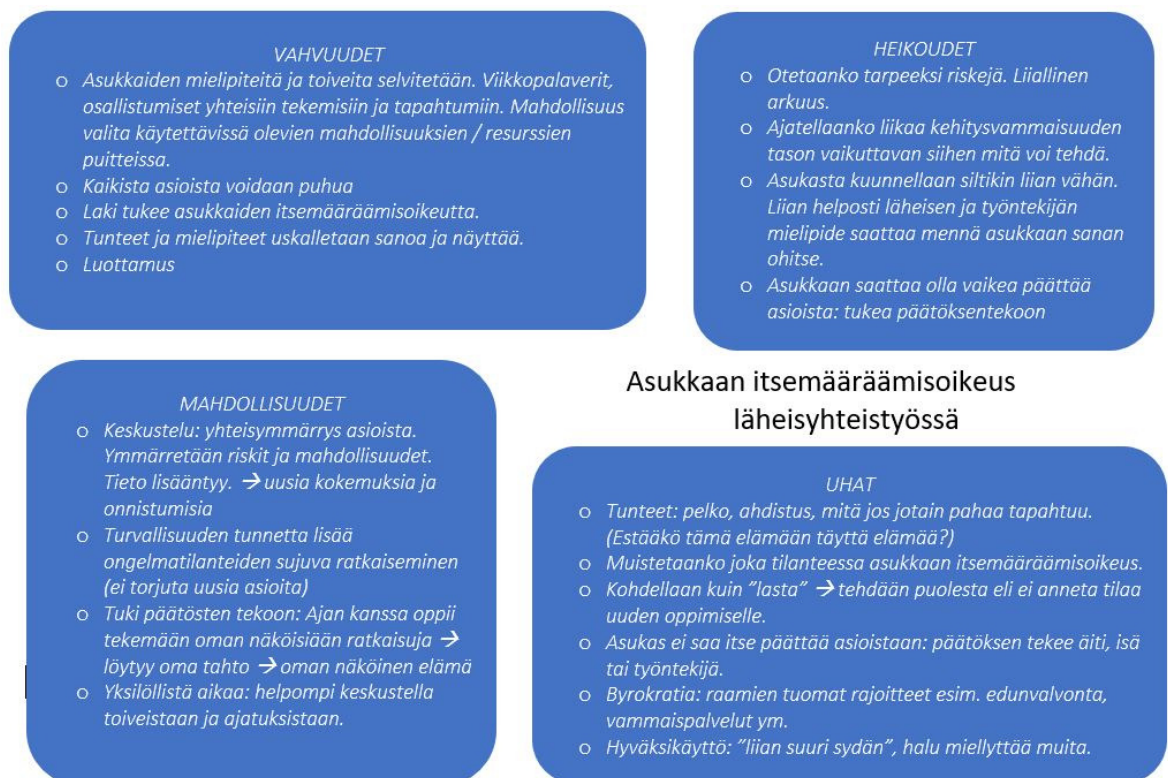
Keskustelua herätti myös se, että asukas ei aina ole se joka päättää asioista, vaan sen tekee joku muu, läheinen tai työntekijä. Aina ei myöskään ymmärretä, että asukas toimii eri ympäristössä eri tavalla ja siksi syntyy epäluottamusta toimijoiden välille. **Mahdollisuutena** läheisyhteistyössä nähtiin luottamus ja se että palautetta uskallettaisiin antaa rehellisesti kaikille osapuolille, pelkäämättä seurauksia. Moleminpuolinen luottamus lisää läheisyhteistyön onnistumista. Riskinotto eli uuden kokeileminen nähtiin myös mahdollisuutena. **Uhkana** läheisyhteistyön onnistumiseksi koettiin tunnepitoiset seikat, kuten epävarmuus ja turhautuminen. Erilaiset toimintatavat sovitusta asioista ja näkemykset ristiriitatilanteista koettiin uhkana sekä sen kautta erilaiset näkemykset, joita ei ole selvitetty. Myös muutosvastarinta toimintatapojen kehittämiseksi koettiin uhkatekijäksi. Yhdessä myös todettiin, että läheisyhteistyön onnistunut toteuttaminen on merkittävä osa asukkaan hyvinvointia ja se vaikuttaa myös työntekijän työhyvinvointiin.

Kuvio 8. Läheisyhteistyö kuvattuna SWOT-analyysin avulla.

Toisen SWOT-analyysin nelikenttämallissa (Kuvio 9) tarkastelin asukkaan itsemääräämisoikeutta läheisyhteistyössä. **Vahvuudeksi** nähtiin, että käytössä on jo monia keinoja, joilla asukkaiden mielipiteitä otetaan huomioon ja kartoitetaan. Edellytyksenä onnistumiselle on vuorovaikutus ja se että asioista voidaan puhua niiden oikeilla nimillä ja voimme luottaa toinen toisemme. Laki on myöskin tukemassa työskentelyä ja jatkuvasti tehdään työtä itsemääräämisoikeuden toteutumisen puolesta. **Heikkouksiksi** aineistosta nousi liiallinen arkuus ottaa rikejä ja mahdolliset oletukset, että kehitysvammaisuuden taso rajoittaa toimintaa. Huoli nousi myös siitä, että asukas ei kuitenkaan saa päättää tarpeeksi omista asioista ja toisen ihmisen mielipide saattaa ohittaa asukkaan mielipiteen tiedostetusti tai tiedostamatta. Tuen saanti päätöksentekoon ei aina toteudu halutusti. **Mahdollisuudeksi** itsemääräämisoikeuden totuttamiselle nähtiin vuorovaikutus toimijoiden välillä, joka mahdollistaa myös uudet kokemukset, ongelmatilanteiden sujuvat ratkaisemiset. Tuki päätöksenteko auttaa luomaan omanäköisen elämän. Työkaluna itsemääräämisoikeuden to-

teutumisessa nähtiin yksilöllisen ajan antaminen asukkaalle luottamuksellisine keskusteluineen. Sen kautta saadaan esiin toiveita ja odotuksia. **Uhkana** hyvän itsemääräämisoikeuden toteutumislle läheisyhteistyössä, koettiin tunteet. Tunteet ohjaavat käyttäytymistä ja toimintaa ja siksi se voi muodostua myös uhaksi, koska saatetaan liikaa pelätä mm. negatiivisia seurauksia vääristä valinnoista. Arjen kiiressä saattaa itsemääräämisoikeus unohtua ja asioita tehdään asukkaan puolesta eikä anneta tilaa uuden oppimiselle. Arjen hektisyys saattaa myös vaikuttaa siihen, että päätökset tekeekin joku muu kuin asukas. Myös yhteiskunnan asettamat odotukset ja ennakkoluulot voivat osoittautua esteeksi. Kehitysvammaiset henkilöt ovat usein hyväsydämiä, eivätkä halua aiheuttaa muilla pahaa mieltä ja siksi tekevät asioita niin kuin muut heiltä toivovat ja olettavat heidän tekevän. Molemmissa SWOT- analyysissä on päällekkäisiä asioita, eikä niitä pysty erittelemään, koska ne kuuluvat oleellisesti molempiin kokonaisuuksiin.

Kuvio 9. Itsemääräämisoikeuden toteutuminen läheisyhteistyössä SWOT-analyysin avulla kuvattuna.

7.4 Läheisten näkemysten kartoittaminen

Alkuperäinen kehittämissuunnitelmani poikkesi läheisten näkemysten kokoamisen osalta erilaiseksi kuin ensin suunnittelin. Alkuperäisen suunnitelman mukaan oli tarkoitus toteuttaa aineiston keruu ryhmähaastattelun kautta. Keväällä 2017 osallistutuani Kansaisuuden avaimet hankkeen tapaamiseen, keskustelin projektisuunnittelijan kanssa opinnäytetyöni aiheesta ja siitä mitä opinnäytetyölläni tavoittelen sekä missä vaiheessa olen työskentelyssä menossa. Kanalaisuuden avaimet-hanke edistää ryhmämuotoisessa asumispalveluissa asuvien kehitysvammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeuden toteutumista, alueellisen verkostotyön, koulutuksen-, kehittämisen- ja vartaisryhmätoiminnan avulla (Kehitysvammaisten palvelusäätiö 2016). Tuosta keskustelusta muutaman viikon kuluttua sain puhelun, jossa hankesuunnittelija ehdotti, että yhdistäisimme voimamme ja toteuttaisimme työpajaillan asukkaiden läheisille haastattelun sijaan. Päätin tarttua tähän tilaisuuteen, sillä se varmasti antaa myös läheisille enemmän, kuin haastattelu.

Sovimme kaksi suunnittelupäivää, joista ensimmäinen toteutui 12.5.2017 ja toinen 8.6.2017. Ensimmäisessä tapaamisessa sovimme työpajan toteuttamisen ajankohdan, mietimme mistä saisimme käyttöömmekäyttävään suuret tilat, tarjoilut ja niiden kustantamisvastuut. Sovimme myös, että osa työntekijöistä osallistuu työpajailtaan ja he toimivat avustavina henkilöinä sekä tarvittaessa osallistuvat työskentelyyn. Lisäksi suunnittelimme alustavan rungon illan toteuttamiseksi ja vastuujaon. Tapaamisen jälkeen informoin läheisiä alustavasti tulevasta pajaillasta sähköpostitse. Paikan ja ajan tarkennuttua, laadin tiedotteen yksikön seinälle ja välitin sen myös läheisten sähköposteihin. Toisessa suunnittelupalaverissa kävimme vielä tarkemmin läpi vastuunjaot, etenemisen ja käytännön järjestelyt.

Työpajailta toteutettiin 15.6.2017 klo: 17.30- 19.00 Framilla Wat / Edison kokoustilassa. Ennen aloitusta oli kahvi tarjoilu. Illan aluksi kerroin diaesityksen avulla asukkaiden haastattelun tuloksista (Kuvio 5, s. 36 ja kuvio 6, s. 37) sekä työntekijöiden kehittämispäivän työskentelyn tuloksista (Kuvio 8, s. 42 ja kuvio 9, s. 43), jonka jälkeen käytiin keskustelua ajatuksista, joita esitys herätti. Keskustelu jäi sisällöltään niukaksi, koska osallistujat odottivat kovasti pajatöskentelyä ja toivat esiin, että kertovat ajatuksiaan enemmän sen aikana.

7.4.1 Learnin cafe -menetelmä työpajatyöskentelyssä

Työpajatyöskentely on toiminnallinen työtapa, jonka avulla on mahdollista käsitellä suuriakin aihealueita eri näkökulmista käsin ja sen toteutustapoja on moninaisia. (Haukijärvi ym. 2014, 34–35). Learnin cafe eli oppimiskahvila menetelmän käytön tavoitteena on yhteisen ymmärryksen löytäminen asioille ja yhteisten ratkaisujen löytäminen. Menetelmän avulla kuulee toisten osallistujien näkemyksiä, joita voi kommentoida ja kyseenalaistaa. (Savolainen 3.2.2017.)

Työpajatyöskentelyyn olimme valmistautuneet tekemällä neljä erilaista kysymystä, jotka oli kirjattu paperiarkille (Kuvio 8, s. 42). Lisäksi kokosimme asukkaiden aineistosta nousseita ajatuksia erilliselle paperille ajatuskuplien sisään, kutakin kysymystä koskevien teemojen mukaan, jokaista kysymystä varten. Näiden avulla ajatuksia saatiin suunnattua asukkailta nousseisiin ajatuksiin.

Ajatuskupliin oli kirjoitettu mm. seuraavia lauseita

- Haluan itse päättää keitä kutsun asuntooni kylään.
- Haluan, että pääsen mukaan kaikkiin palavereihin / tapahtumiin, joissa minun elämäni koskettavia asioita käsitellään.
- Haluan tehdä ruokaa vieraileni ja toivon saavani apua sen toteuttamiseen.

Ensiksi kerroimme läheisille menetelmästä ja sen toimintaperiaatteista. Oppimiskahvila on toiminnaltaan yksikertainen. Siinä jaetaan osallistujat ryhmiin, niin moneen kuin on teemojakin. Työskentelyn aika siirrytään pöydästä toiseen, mutta kirjaajan toimiva osallistuja on aina samassa pöydässä. Pöydässä oleva kirjaaja kertoo vaihdon tapahduttua muiden ryhmien tuotoksista ja toimii taas kirjaajana. Lopussa kirjaajat esittelevät ajatukset myös koko ryhmälle. (Savolainen 3.2.2017.)

Seuraavassa vaiheessa jaoimme osallistujat 3–4 hengen ryhmiin, myös työntekijät osallistuivat työskentelyyn, joko kirjaajina tai muiden mukana keskusteluun. Ryhmät ohjattiin eri pöytiin, joissa oli odottamassa tarvikkeet työskentelyä varten. Oli sovittu että, jos ryhmässä on työntekijä, hän toimii kirjaajana. Keskustelun aluksi kirjaaja luki ääneen kysymykset ja esittelee muiden ryhmien ajatukset. Aikaa keskustelulle

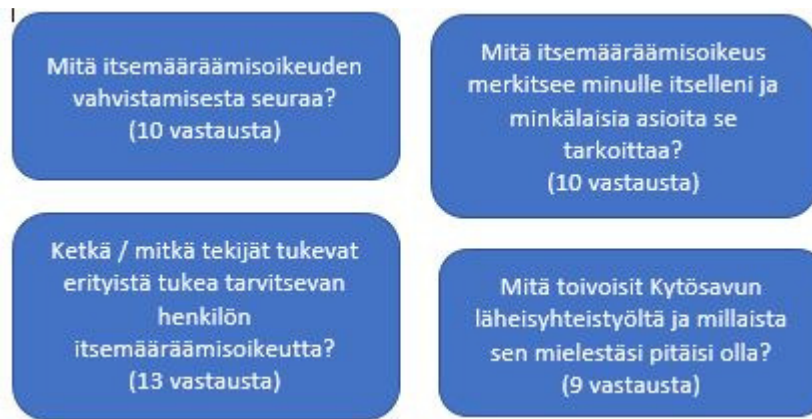
oli annettu noin 15–20 minuuttia aihetta kohden. Kirjaaja toimi samalla puheenjohtajana, joka myös huolehti myös siitä, että jokainen halukas sai oman äänensä kuuluviin. Seurue vaihtoi aina seuraavaan pöytään ajan kuluttua loppuun. Vain kirjaaja pysyi samassa pöydässä koko kierroksen ajan. Lopuksi kirjaajat esittelivät ryhmänsä tuotokset kaikille osallistujille. Lopuksi varasimme vielä aikaa vapaalle keskustelulle.

Alussa ryhmien keskustelut olivat niukempia, mutta ilmapiirin vapauduttua keskustelua syntyi runsaasti. Lopussa osallistujat kertoivat heillä olevan hiukan ennakkoluuloja oppimiskahvila työskentelyä kohtaan, mutta kun he pääsivät alkuun, totesivat sen olevan mukavaa ja antoisaa. Kaikki osallistujat saivat osallistua keskusteluun oman tahtonsa ja halunsa mukaan. Osallistuin myös itse keskusteluun ja koin sen lähentävän myös itseäni läheisiin nähden, sillä kaikkien kanssa en ole paljoa ollut tekemissä muuta kuin Kytösavun ympäristössä.

7.4.2 Aineiston käsittely ja tulokset

Aineiston analysoinnin aloitin kuten muidenkin materiaalien kohdalla teemoittelun avulla. Työpajan tuotokset kirjoitettiin puhtaaksi ja aineistosta erottelin erivärisin alleviivauksin eri teemoja. Yläteeman itsemääräämisoikeus alateemaksi sijoitin päättävällän, oman äänen kuulumisen ja vastuun. Yläteeman empatia alateemaksi sijoitin ristiriidat, itsetuntemuksen ja tunteet. Yläteeman vuorovaikutus alateemaksi sijoitin kuuntelemisen, oman mielipiteen, kommunikaation ja yhteistyön. Yläteeman tuki alle sijoitin uuden oppimisen, kokeilun ja mahdollistamisen.

Aineisto jäi niukaksi, joka hiukan hankaloitti aineiston analysointia. Vaikka keskustelua oli runsaasti, oli kuitenkin paperille saakka päätynyt aineisto suhteellisen vähäisistä. Kuviossa 10 olen kuvannut määrällisesti kuhunkin kysymyksen tulleet vastukset. Materiaalista nousi kuitenkin pintaan teemoja, jotka tukivat kehittämistehtävää. Koen, että tämä työskentelytapa tuki paremmin työyhteisön / läheisten ja asukkaiden tarpeita kuin haastattelu, vaikka kehittämistyöhön saatavaa kirjallista materiaali tulikin niukemmin. Jälkeenpäin tilannetta pohdittuani, olisi työpajatyöskentelyn kysymyksiä voinut muotoilla hiukan paremmin tämän kehittämistehtävän tavoitetta vastaavammiksi, jolloin myös olisin siitä saanut helpommin tuloksia.

Kuvio 10. Learning cafe-työskentelyn kysymykset ja vastausmäärät.

Ensimmäisessä pöydässä keskusteltiin siitä, mitä itsemääräämisoikeuden vahvistamisesta seuraa. Tärkeäksi koettiin, että asukkaan oma ääni ja mielipide tulee paremmin kuuluviin ja sen myötä itsetuntemus parantuu. Asukkaan elämänlaatu paranee, kun hän oppii enemmän kertomaan mielipiteitään ja sanomaan myös mitä ei halua. Kun uskaltaa kokeilla uusia asioita, tuo se itsetuntemusta lisää ja näin syntyy oman näköinen elämä. Itsemääräämisoikeus saattaa myös tuoda negatiivisia vaikutuksia, kuten erilaiset näkemykset ja sen tuomat ristiriidat. Erilaisia näkemyksiä saattaa syntyä työntekijöiden ja läheisten välille esimerkiksi siitä, riittääkö asukkaan toimintakyky esimerkiksi uuden harrastuksen aloittamiseen tai siitä voiko asukas osallistua konserttiin, joka ei ole hengellinen, jos vanhempien vakaumus on tätä vastaan. Vapaus tuo mukanaan vastuuta ja siksi on tärkeää huomioida myös turvallisuus ja riski epäonnistumisiin. Siksi onkin tärkeää, että läheiset ja työntekijät opettelevat ymmärtämään ja tukemaan sekä tarjoamaan vaihtoehtoja asukkaille.

Toisessa pöydässä aiheena oli mitä itsemääräämisoikeus merkitsee minulle itselleni ja minkälaisia asioita se tarkoittaa. Keskusteluissa tuli vahvana esiin, että meidän on kuunneltava enemmän asukasta, tavalla tai toisella, niin että asukas saa omat mieltymykset ja toiveet toteutettua. Arjessa toimiessamme Kytösavun asukkaan läheisenä, täytyy ottaa huomioon myös muut läheiset, eikä voi itse määrätä kaikesta. Täytyy ottaa huomioon se, että jokin yhteinen toimintatapa, kuten esimerkiksi toiminnan järjestäminen yhdessä, ei ole kaikille mieluista ja tämä on myös

otettava huomioon. Myös epäonnistumiset täytyy seurauksineen kestää. Vanhempana saattaa lastaan suojella liikkaa, vaikka hän onkin jo aikuinen. Asukas saa itse päättää omat kaverit ja vieraat, eikä vanhemmat tai työntekijät voi määrittellä keiden kanssa asukas on tekemisissä. Toisaalta asukkaan itsemääräämisoikeus läheiselle merkitsee myös vapautta, joka seuraa siitä, että asukas päättää miten elämänsä elää. Läheinen voi luovuttaa hoitovastuuta yksikölle ja luottaa siihen, että asukas osaa tehdä omia valintoja. Muutokseen tarvitaan aikaa ja luottamusta.

Kolmannessa pöydässä mietittiin ketkä / mitkä tekijät tukevat erityistä tukea tarvitsevan ihmisen itsemääräämisoikeutta. Asukkaan kuuntelu koettiin tärkeäksi tässäkin kohtaa. On tärkeää kuunnella ja pyrkiä toimimaan asukkaan tahdon mukaan, unohtamatta kuitenkin niin kutsuttua maalaisjärkeä ja asukkaan taustoja. On huomioitava, että asioista puhutaan niiden oikeilla nimillä, selkeästi, avoimesti ja muistetaan kommunikaation tuki. On esimerkiksi kerrottava millaisia riskejä erilaiset päätökset sisältävät ja mitä niistä seuraa. Tarvittaessa asioita toistetaan, jotta ne varmasti ymmärretään oikein, sillä tekemisillä on aina kuitenkin vastuu. Annetaan valinnan mahdollisuudet ja oikeus tehdä myös tuttuja ja turvallisia valintoja. On tärkeää luoda mahdollisuudet osallistumiselle ja tarvittaessa tehdä yhteistyötä muiden tahojen kanssa. Luotetaan asukkaan tekemiin valintoihin. Keskustelijat kokivat myös, että yhteiskunnalla on oleellinen osuus tukemisessa, sillä joillekin esimerkiksi varallisuus saattaa olla itsemääräämisoikeutta estävä tekijä. Unohtaa ei kuitenkaan pidä yhteisöä eli kaverisuhteita, perhettä ja vertaistuen voimaa.

Neljännessä pöydässä sai esittää toiveita siitä, mitä Kytösavun läheisyhteistyöltä odotetaan ja millaista sen pitäisi olla. Yhteistyön toivottiin olevan kannustavaa, avointa ja positiivista. Toivottiin, että myös negatiivisista asioista puhutaan puolin ja toisin, eikä asioita kaunistella vain sen vuoksi, ettei haluta huolestuttaa toista keskustelijaa. Haluttiin myös selkeitä pelisääntöjä siitä kuka hoitaa mitään. Pelisääntöjä voidaan luoda esimerkiksi yhteisissä palavereissa läheisten, työntekijöiden ja asukkaan yhteistyönä. Luottamus on tärkeintä puolin ja toisin. Tärkeää on voida luottaa, että sovitut asiat hoidetaan ja että asioista kerrotaan totuudenmukaisesti. Luottamuksen syntyminen vaatii aikaa ja yhteistä tahtotilaa kaikilta osapuolilta. Todettiin myös olevan olemassa jo hyvää yhteistä tekemistä, kuten grillijuhlat ja säännölliset

omahoitajapalaverit. Esiin nousi myös toive siitä, että läheisien rooli jäisi pienemmäksi tulevaisuudessa, kun asukas kotiutuu Kytösavuun ja samalla itsenäistyy. Keskusteltiin myös siitä, ettei yhtistyötä unohdettaisi, vaikka asukas asuukin ”omiltaan”. Positiivisena nähtiin kuitenkin se, että homma toimii, vaikka läheiset saattavat asuakin kauempana, eivätkä usein pääse tapaamaan läheistään.

8 YHTEENVETOA KEHITTÄMISTYÖN TULOKSISTA

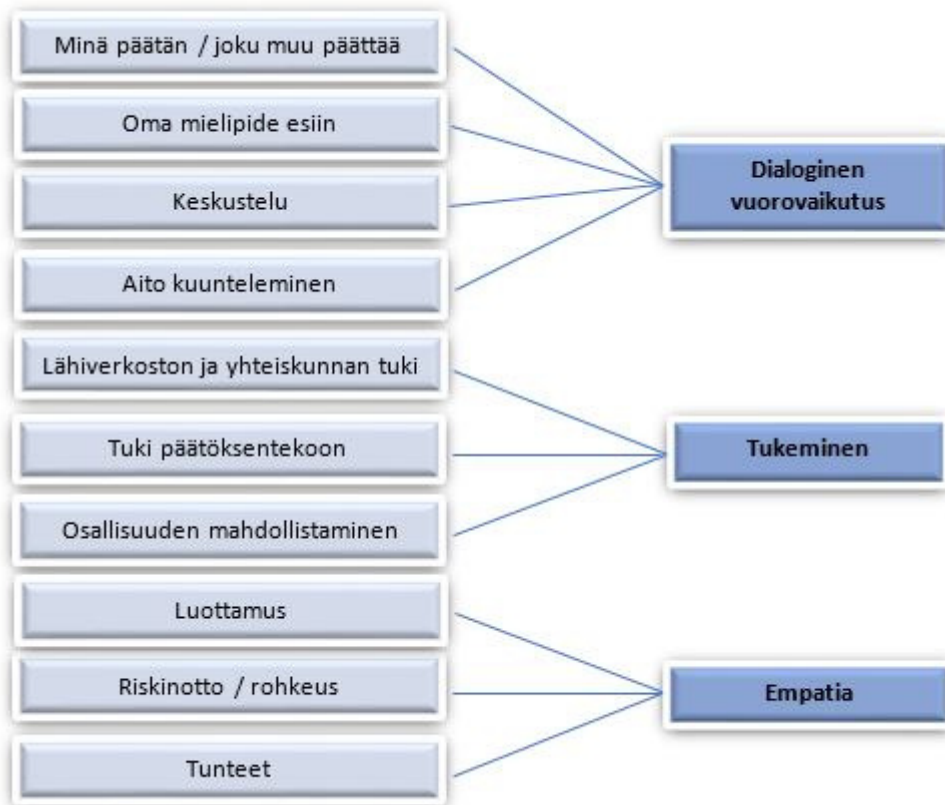
Tässä luvussa kerron siitä, miten olen koonnut litteroidut aineistot yhdeksi materiaaliksi toimintaperiaatteiden luomista varten. Toimintaperiaatteet (Kuvio 12, s. 59) liitetään osaksi asumisyksikön sosiaalipalveluiden omavalvontasuunnitelmaa. Kerron myös tuloksista, joita materiaalista nousi esiin. Aineiston analyysin tavoitteena on saada vastaukset tutkimuskysymyksiin, josta toimintaperiaatteet koostuvat.

8.1 Aineiston koonti ja analyysi

Jotta saisin kaikkien tutkittavien mielipiteet esiin ja vastaukset tutkimuskysymyksiin, kokosin kaikki litteroidut ja puhtaaksi kirjoitetut aineistot yhteen. Luin aineiston kertaalleen läpi ja erittelin pelkistettyjä ilmauksia. Pelkistäminen voidaan tehdä alleviivaamalla tekstistä tutkimustehtävän kysymyksiä kuvaavia ilmauksia. Ennen analyysin aloittamista määritellään analyysiyksikö, joka tässä tapauksessa oli ajatuskokonaisuus (Tuomi & Sarajärvi 2002, 112). Leikkasin ajatuskokonaisuudet irti ja jaoin aineiston tutkimuskysymyksiin mukaan, sitä parhaiten kuvaaviin kokonaisuuksiin. Kustakin kokonaisuudesta etsin pelkistetyt ilmaukset, jotka jaoin alaluokkiin. Ryhmittelyssä erotellut alkuperäisilmaukset käydään läpi ja etsitään samankaltaisuuksia. Luokittelussa aineisto tulee tiiviimpään muotoon, sillä yksittäiset käsitteet sisältyvät yleisempiin käsitteisiin. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 112.) En jatkanut alaluokkien yhdistämistä enää pääluokiksi, koska mielestäni alaluokka kuvaa parhaiten vastauksia ja näin ne pysyvät asiayhteydessä.

Ensimmäisessä kokonaisuudessa alkuperäisilmauksia oli 65, pelkistettyjä ilmauksia syntyi 10, joista syntyi 4 alaluokkaa, joita olivat dialoginen vuorovaikutus, osallisuus ja yhteisöllisyys, itsemääräämisoikeus ja tuki. Toisessa kokonaisuudessa alkuperäisilmauksia oli 43, pelkistettyjä ilmauksia syntyi 9, joista syntyi 3 alaluokkaa, joita olivat empatia, dialoginen vuorovaikutus ja itsemääräämisoikeus. Kolmannessa kokonaisuudessa (Kuvio 11) alkuperäisilmauksia oli 61, pelkistettyjä ilmauksia syntyi 10, joista syntyi 3 alaluokkaa, joita olivat dialoginen vuorovaikutus, empatia ja tuke-

minen. Neljännessä kokonaisuudessa alkuperäisilmauksia oli 12, pelkistettyjä ilmauksia syntyi 4, joista syntyi 3 alaluokkaa, joita olivat itsemääräämisoikeus ei toteudu, itsemääräämisoikeus toteutuu ja toteutuu tuetusti.

Kuvio 11. Esimerkki aineiston luokittelusta.

Läheisyhteistyön mallin luomiseksi tarkastelin jokaisen kokonaisuuden luokitteluja ja vertasin niitä toisiinsa sekä etsin yhtäläisyyksiä. Näiden perustella hahmottelin kaaviomallin läheisyhteistyön toteuttamisen periaatteista.

8.2 Läheisyhteistyön sisältö ja kehittämisen työkalut

Aineistosta nousi selkeästi esiin se, että kaiken ydin läheisyhteistyön onnistumiselle on menestyksellinen jatkuva **dialoginen vuorovaikutus**, joka pitää sisällään myös palautteen antamista. Se on myös keino, jolla läheisyhteistyötä voidaan kehittää jatkossakin. Mönkkönen (2007, 88–89) tuokin esiin, että se ei ole vain toisten kuuntelemista ja puhetta, vaan antoisimmillaan siitä oppivat kaikki, jonka jälkeen kaikilla

on mahdollisuus muuttaa mielipiteitään ja omia asenteitaan. Tärkeää on, että asukkaat osallistuvat kommunikaatioon tasavertaisina, eikä heitä jätetä pois heitä koskettavista palavereista ym. ja asukkaille itselleen on tärkeää saada itse määrittää ihmiset, jotka osallistuvat heidän elämäänsä koskeviin päätöksiin. On tärkeää, että asukas itse saa osallistua oman elämänsä määrittelemiseen, jotta **osallisuus** toteutuu. Esimerkeissä en erottele läheisiä järjestysnumeroilla, koska työskentelyssä ei voinut erottaa kuka läheisistä on asian ilmaissut.

Työntekijä 3: Kuulumiset tarvittaessa ja palaverit. Kaikki mitä tulee sun kautta...mitä palautetta ne antaa sulle ja sä tuot ne meille.

Työntekijä 2: Kuulumisien vaihdot, kun ne käyvät. Sähköpostit, tekstiviestit. Sitten on ilmoitukset, kun on jotain tapahtumaa, joita laitetaan sinne ilmoitustaululle eli tavallaan informointi.

Asukas 2: Itse haluan mukaan. Ei muuten.

Asukas 2: Äiti voi käydä. Isä ei.

Läheisyhteistyön toivottiin pitävän sisällään omassa kodissa tapahtuvaa toimintaa. **Oma koti** nähtiin paikkana, johon haluttiin kutsua läheisiä, mutta myös haluttiin, että se nähdään asukkaan omana alueena, jota asukas hallinnoi itse. Koti on alue, johon asukas saa itse kutsua ystäviään oman halunsa mukaan. Kotiin haluttiin kutsua vieraita ja esimerkiksi tarjoilla / valmistaa heille ruokaa. Asukaan täytyy itse saada päättää mitä omassa kodissa tapahtuu, jotta **itse määräämisoikeus** toteutuu.

Läheinen: Heillä on oikeus päättää, kuka tulee. Täytyy kunnioittaa mitä asukas haluaa.

Asukas 1: Riippuu kuinka kaukaa tulee. Jos tulee kaukaa, niin sitten haluan kokata ja syödä yhdessä. Ei niitten jotka asuu lähellä.

Toimintaa toivottiin olevan myös **asumisyksikön sisällä**. Koko yksikön henkilökunnan ja asukkaiden kanssa, tai jos asukas haluaa kutsua läheisiään, niin se mahdollistettaisiin. Toivottiin arjen rauhallista yhdessäoloa, kuin myös juhlia ja palavereita. Myös läheiset voivat olla toiminnan järjestäjinä.

Työntekijä 2: Voisi viettää Kytösavussa aikaa ja tehdä jotain.

Asukas 2: Jouluna ainakin. Ei aina pyöris siellä samassa paikassa. Vanhemmilla aina!

Asukas 4: Vois sinne muitakin tulla.

Asumisyksikön ulkopuolella tapahtuvaa toimintaa haluttiin myös olevan ja näin mahdollistaa **osallisuus** myös yksikön ulkopuolella. Esiin nousi toivetta yhteisistä retkistä, konserteista ja erilaisista tapahtumista. Tärkeää kuitenkin on että asukas saa itse päättää kutsuuko hän mukaan läheisiään tai ystäviään. Vastaavasti nousi toive, että mahdollistetaan asukkaan pääseminen esim. sukulaisten luokse.

Työntekijä 8: Vois haalia väkeä ulkoilemaan esim. porukalla.

Asukas 5: Joo. Laavulle.

Asukas 1: Se että pääsen käymään sukulaisten luona riittää.

8.3 Asukkaan ja läheisen yhteistyön tukeminen

Asukkaan ja läheisten yhteistyön tukemisessakin tärkeimmäksi työkaluksi nousivat dialoginen **vuorovaikutus**. Keskustelemalla ja kuuntelemalla saadaan asioista yhteinen ymmärrys, eikä väärinkäsityksiä pääse syntymään. Tämä tukee myös luottamuksen syntymistä. Mönkkönen (2007,89) tuo myös esiin, että kaikki perustuu luottamukseen, sillä erilaiset ajatukset saattavat nostaa pintaan uhan kokemuksen. Se taas saattaa johtaa taisteluun siitä kuka on oikeassa. Avoin ja rehellinen vuorovaikutus on läheisyhteistyön perusta.

Läheinen: Avointa. Positiiviset ja negatiiviset asiat kerrotaan puolin ja toisin.

Työntekijä 3: Yhteisymmärrys, että kaikki voi olla rehellisiä toisilleen. Sun ei tarte miettiä miten asian esittää ja tässä on tällainen tilanne ja se meni noin ja ei tarvi sitten pelätä, että saa toista kautta palautetta, että sanoi niin ja tosi työkeästi. Ei tarvi kaunistella totuutta.

Läheinen: Selkeät pelisäännöt, kuka hoitaa ja mitä hoitaa.

Työntekijä 2: Saadaan homma toimimaan ja voidaan sopia asioista. Ei leiju epävarmuuden leima enää. Yhteisymmärrys tiiviisti sanottuna.

Tärkeää on ymmärtää tunteet, joita liittyy asukkaan irtautumiseen lapsuuden kodista. **Empatia** ja myötäeläminen itsenäistymisen prosessissa luo pohjaa luottamukselle. Leinonen (2016, 26) tuokin esiin, että muuttaja saattaa tuntea ikävää itsenäistyessään ja vastaavasti läheiset taas saattavat kokea huolta, surua tai jopa syyllisyyttä kun oma lapsi muuttaa pois vanhempien luota.

Työntekijä 9: Osalle on helpotus, että on paikka missä asua. Se on se kiitollisuus.

Työntekijä 3: Se on se luottamus ja irti päästämisen vaikeus.

Läheisyhteistyön tukemisella koettiin olevan myös positiivinen vaikutus työntekijöiden kokemaan työhyvinvointiin.

Työntekijä 2: Se että ongelmatilanteiden sujuva ratkaisu toimii. Ja miten se vaikuttaa työhyvinvointiin...on mukava tehdä töitä. Joo, Sujuva ratkeaminen. Sitten on se palaute sellaista rakentavaa. Viihdytään me kaikki. Työ sujuu, kun yhteistyö sujuu. Ei olla negatiivisuuden kehässä.

8.4 Itsemääräämisoikeuden näkyminen läheisyhteistyössä

Itsemääräämisoikeuden toteutuminen / näkyminen koettiin myös mahdollistuvan aidon **dialogisen vuorovaikutuksen** kautta. Jatkuvan vuorovaikutuksen kautta asukas pystyy rakentamaan oman näköisensä elämän ja saada aidosti oman mielipiteensä esille. Itsemääräämisoikeuden toteutuminen vaatii keskustelua asukkaan, työntekijöiden ja läheisten kanssa sekä taitoa olla läsnä ja kuunnella. Tärkeää on kuitenkin muistaa itsemääräämisoikeuden tuoma vastuu ja velvollisuudet. Pääosassa on kuitenkin aina se mitä asukas haluaa ja hän itse saa päättää omaa elämänsä koskevista asioista.

Läheinen: Asukkaan elämänlaatu paranee. Oppii enemmän pyytämään / kertomaan mielipiteitään.

Läheinen: Saa päättää omista arkirutiineistaan esim. ruokailu myöhemmin, herääminen / valvominen.

Läheinen: Aukkaan kuuntelu-pyritään toimimaan niiden mukaan -maalaisjärki- taustojen tunteminen.

Työntekijä 1: Kun muistaisi myös sen, että me ei voida päättää kaikkia asioista. helposti säädellään sitä elämää, että pitäisi tehdä näin ja näin ja näin...sun täytyy tehdä näin ja olla kotona kello niin ja niin...mutta joiden kohdalla on pakko tehdä niin. Ei ole vaihtoehtoja.

Itsemääräämisoikeuden toteutumiseksi kehitysvammaisen ihminen tarvitsee kuitenkin **tukea** läheisiltä, työntekijöiltä kuin yhteiskunnankin osalta. Kehitysvammaisen ihmisen on usein vaikea tehdä päätöksiä ja hän tarvitsee tukea eri vaihtoehtojen ymmärtämiseen läheisiltä ja työntekijöiltä. Tuki voi olla tukea kommunikaatioon, jolloin myös sosiaalinen toimintakyky parantuu tai se voi olla fyysistä konkreettista auttamista tai psyykkistä tukea, kuten kannustamista. Yhteiskunnalta toivottiin tukea esim. rahallisessa muodossa. Yhteiskunnan tehtävä on poistaa esteitä itsemääräämisoikeuden toteutumisen tieltä. Rahan puute saattaa olla joissain tapauksessa osallisuuden esteenä.

Työntekijä 9: "Tavallisissakin" ihmisissä on sellaisia, joiden on vaikea tehdä päätöksiä. Onko ikinä tarvinnut tehdä päätöksiä. Osa on saanut tehdä omia päätöksiä, mutta osan puolesta on tehty kaikki. Aseteltu kaikki valmiiksi eteen...pikkuhiljaa on oppinut, että voi tehdä omia päätöksiä.

Läheinen: Läheisten ja työntekijöiden paremmin opetella myös ymmärtämään / tukemaan ja tarjoamaan vaihtoehtoja.

Läheinen: Tulkitseminen, kokeilu, tekeminen- henkilökunta tekee ja tukee.

Läheinen: Kommunikaatiokeinot / välineet yksilöllisiä.

Läheinen: Varallisuus, oma / yhteiskunta.

Tärkeää on myös hyväksyä kaikkien tunteet, muistaa **empatia**. Myös työntekijät saattavat kokea kielteisiä tunteita ja myös niille on annettava tilaa, mutta ne eivät kuitenkaan saa näkyä yhteistyössä. Asukas saattaa turhautua, kun kaikki ei mene kukaan suunnitelmien mukaan. Vapaus tuo myös vastuuta ja itsemääräämisoikeuden

toteutuminen, voi myös johtaa pettymyksiin. Riskinoton kautta syntyy syntyä suurien onnistumisia. Asukas on kuitenkin aina se joka päättää millaisia riskejä uskaltaa ottaa. Muiden on luotettava siihen, että asukas tekee itselleen oikeanlaisia ja mie-
luisia valintoja.

Työntekijä 1: Irti menneiden taakoista. Uskalletaan ottaa askeleita uuteen ja tuntemattomaan.

Työntekijä 9: Sitten on välillä kiukku ja surukin, kun eivät osaa päästää irti...ja se että ne eivät pääse irti. Niillä on suru niistä lapsistaan.

Läheinen: Voi itse päättää mitä tekee ja se voi myös epäonnistua...kestääkö seuraukset?

8.5 Itsemääräämisoikeuden toteutuminen

Itsemääräämisoikeuden toteutuminen asukkaiden elämässä näytti aineiston mukaan olevan hyvin **subjektiivinen kokemus**. Aineisto jakautui niihin, joiden mielestä itsemääräämisoikeus Kytösavussa toteutuu ja niihin, joiden mielestä se ei toteudu täysimääräisesti. Osa koki myös, että riittävällä tuella itsemääräämisoikeus toteutuu ja mahdollistuu. Ei siis voida selkeästi todeta, toteutuuko itsemääräämisoikeus Kytösavun asumisyksikössä.

Asukas 2: Minä päällisin puolin. Kyllä hoitajat voitte, jos haluatte johonkin päätöksiin osallistua.

Työntekijä 5: Ei se toteudu.

Läheinen: Homma toimii.

Asukas 3: Avustaja suunnittelee. Kysyy minulta ja minä sitten päätän.

Asukas 1: Itse päätän. Ilmoitan itse Kytösavuun mitä teen.

8.6 Läheisyhteistyön toimintaperiaatteet

Läheisyhteistyön toimintaperiaatteiden (Kuvio 12, s. 59) tarkoitus on huomioida asukkaan hyvän ja oman näköisen elämän mahdollistuminen, läheisten ja työntekijöiden tuella, asukkaan itsemääräämisoikeutta kunnioittaen. Toimintaperiaatteet ohjaavat läheisyhteistyötä ja toimintaperiaatteet käydään läpi kaikkien työntekijöiden kanssa jo perehdytysvaiheessa. Tutkimusaineistoa kerätessä on työntekijöille ja läheisille kerrottu kehittämisen yhtenä tavoitteena olevan läheisyhteistyön toimintaperiaatteiden luominen. Läheisyhteistyön toimintaperiaatteet liitetään osaksi yksikön sosiaalihuollon omavalvontasuunnitelmaa sekä ne ovat nähtävissä myös yksikön ilmoitustaululla ja perehdytyskansiossa.

Toiminnan keskiössä on asukas. Asukas määrittelee sen, miten yhteistyötä tehdään ja keiden kanssa. Asukas luo raamit joiden puitteissa läheisyhteistyötä tehdään ja missä sitä tehdään. Asukkaan oma koti on alue, jota asukas itse hallinnoi ja päättää mitä omassa kodissa tapahtuu.

Läheisyhteistyössä huomioidaan asukkaan itsemääräämisoikeus. Kaikkien asukkaan kanssa toimivien, niin läheisten kuin työntekijöidenkin on huomioitava, että asukkaan itsemääräämisoikeus toteutuu ja huomioitava se kaikessa toiminnassaan. Asukkaan oma mielipide selvitetään kaikin käytettävissä olevin keinoin, jotta oma mielipide saadaan esiin.

Läheisyhteistyötä ohjaa dialoginen vuorovaikutus, joka toteutuu kaikkien osapuolten tasavertaisessa, vastavuoroisessa neuvotteluprosessissa. Hyvä vuorovaikutus tarvitsee aikaa ja luottamusta. Vuorovaikutuksen tulee olla aitoa ja asioista puhutaan niiden oikealla nimellä, kaunistelematta tai vastaavasti liioittelematta todellista tilannetta. Tasavertaisen dialogin avulla saavutetaan parhaiten yhteinen päämäärä ja luottamus.

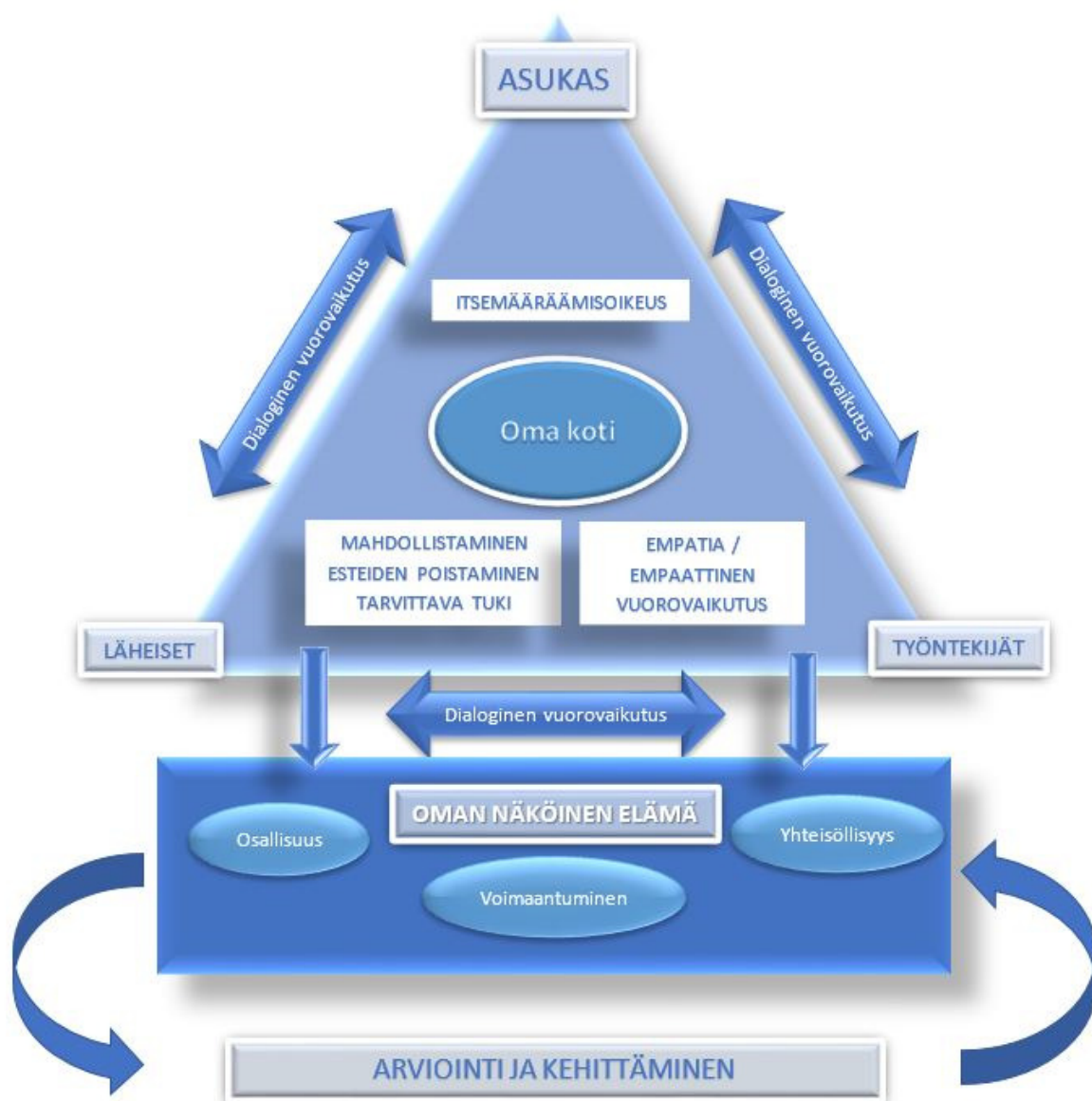
Läheisyhteistyöllä poistetaan esteitä asukkaan osallisuuden ja yhteisöllisyyden tieltä. Läheisten ja työntekijöiden rooli on yhdessä asukkaan kanssa neuvottelun poistaa esteitä ja mahdollistaa asukkaan oman näköinen elämä. Läheisyhteistyössä ei päätetä asukkaan puolesta, vaan annetaan valinnan mahdollisuuksia, tuetaan ja kannustetaan, mutta myös kerrotaan mihin valinnat voivat johtaa ja mitä

niistä voi seurata. Asukas itse tekee elämäänsä koskevat valinnat. Asukkaat määrittelevät sen, mitä konkreettista toimintaa läheisyhteistyö pitää sisällään ja se pyritään mahdollisuuksien mukaan totuttamaan, yhteistyössä neuvotellen asukkaan, hänen läheistensä ja henkilökunnan kanssa.

Empatia on osa läheisyhteistyötä. Meidän tulee ymmärtää, mitä toinen ihminen kokee tämän omasta näkökulmastaan katsottuna, eli pyrittävä asettamaan itsensä toisen ihmisen asemaan. Empaattisessa vuorovaikutuksessa ymmärrämme myös tunteet, joita toisen ihmisen elämäntilanteeseen liittyy. Tätä kautta ymmärrämme miksi toinen ihminen toimii niin kuin toimii ja saamme siihen ymmärrystä. Empatiassa täytyy kuitenkin muistaa se, että aina ei voi ymmärtää, mutta silti on jaksettava kuunnella toista eikä olettaa asioita.

Onnistunut läheisyhteistyö voimaannuttaa asukasta, läheisiä sekä myös työntekijöitä. Se kartuttaa positiivista synergiaa ja sen kautta lisää yhteisöllisyyden tunnetta. Voimaantuminen auttaa asettamaan ja myös saavuttamaan päämääriä sekä se lisää elämänhallinnan tunnetta. Se luo myös positiivista näkökulmaa elämään ja tulevaisuuteen.

Läheisyhteistyö on jatkuva prosessi, jota tulee arvioida ja kehitetään jatkuvasti. Työskentely ei ole helppoa, mutta se on palkitsevaa ja antoisaa.

Kuvio 12. Läheisyhteistyön toimintaperiaatteet

9 POHDINTA

Valtioneuvosto päätti periaatepäätöksellä 8.11.2012 laajentaa Kehas-ohjelman tavoitteita. Päätöksessä tavoitealueeksi määriteltiin mm. kehitysvammaisen asiakkaan ja hänen läheistensä osallisuuden ja oikeuksien varmistaminen, palveluiden kehittäminen ja osaamisen varmistaminen sekä hallintojen välisen yhteistyön lisäämisen. Seurantaryhmä on vuoden 2016 raportissaan todennut, että tavoitteet eivät ole täysimääräisesti toteutuneet ja työtä asian eteen on vielä tehtävä. Erityisesti vammaisten ihmisten itsemääräysoikeuden ja valinnanvapauden toteutumiseen täytyy vielä kiinnittää huomiota. Työn kehittämiseen ja osaamiseen täytyy myös panostaa sekä hallintojen väliseen yhteistyöhön. (STM 2016, 2.) Koen tämän opinnäytetyön vastanneen osaltaan näihin valtioneuvoston asettamiin tavoitteisiin. Vaikka asumisyksikkö, jossa kehittämistyötä teen on suhteellisen pieni, koen että tekemäni työ / kehittäminen on silti äärimmäisen tärkeää ja osa suurta kokonaisuutta. Läheisyhteistyötä kehittämällä koen parantavani kehitysvammaisten ihmisten elämänlaatua, osallisuutta ja itsemääräämisoikeutta. Samalla työyhteisö arvioi kriittisesti omaa toimintansa, miettii toimintatapojaan ja kehittää omaa osaamistaan. Tämä lisää onnistuessaan myös työyhteisön työhyvinvointia merkittävästi. Työpaikassani on myös vuosien varrella pohdittu yhteistyön kehittämisen tärkeyttä ja sen vaikutuksia työyhteisöön. Myös siksi koen kehittämisen kohteen olleen hyvin ajankohtainen. Tässä luvussa pohdin kehittämisen totutusta ja pohdin kehittämisessä esiin tulleita seikkoja sekä käsittelen työn eettisyyttä ja luotettavuutta.

9.1 Kehittämistyön totutuksen ja tulosten tarkastelua sekä johtopäätöksiä

Tämä kehittämistehtävä on ollut minulle itselleni suuri opintomatka, jonka myötä olen saanut paremman ymmärryksen kehittämisen maailmasta ja se on antanut valtavasti uusia ideoita ja kehittämisajatuksia omaan työhöni. Se on myös avannut silmiä arvioimaan omaa työskentelyä ja mahdollisia muutoskohteita. Opinnäytetyöprosessi on koonnut yhteen sosiaali- ja terveysalan johtamisen ja kehittämisen tärkeyden ja antanut ymmärrystä systemaattiseen kehittämiseen. Olen myös huomannut, että kehittäminen vaatii aikaa ja sitkeyttä. Tulokset eivät välttämättä näy heti, vaan

ne ovat nähtävissä vasta tulevaisuudessa. Kehittäminen ei ole vain yksittäinen tapahtuma, vaan se on jatkuva uudistuva ketju. Toikko ja Rantanen (2009, 8) tuovatkin esiin, että kehittäminen vaatii sitoutumista ja usein arjen kiireet saattavatkin johdattaa siihen, että sitoutuminen jää pintapuoliseksi. Työyhteisössä onkin mielestäni tärkeää keskittyä kehittämisessä kerrallaan, pienten kehittämiskohteiden ohessa, yhteen suurempaan kokonaisuuteen. Käytännössä kehittämiskohteita on työyhteisössä useita samaan aikaan.

Haasteeksi kehittämistyön toteuttamisessa koin aikatauluttamisen. Arjen työ on kiireistä. Perheen, opiskelun ja työn yhteensovittaminen on välillä haastavaa ja aikataulun suunnittelu ei toteutunut toivomallani tavalla, vaikka lopputulos ajoituksessa olikin kehittämistyön totutukselle todellisuudessa juuri oikea.

Kehittämistyön sivutuotteena syntyi paljon muutakin kuin vain läheisyhteistyön toimintaperiaatteet, vaikka silläkin on kehittämisen ja esimiestyönkin kannalta merkittävä rooli. Aarnikoivu (2011, 16–17) korostaakin, että esimies tekee työntekijöille näkyväksi sen, että yhteisölle on laadittuna toimintaa ohjaavia pelisääntöjä. Pelisäännöt kirkastavat työn sisältöä ja selkeyttää sen merkitystä. Tärkeänä näin sen, että työntekijät kuin läheisetkin lähtivät työskentelyyn mukaan vapaaehtoisesti ja olivat innokkaita tuomaan esiin omia ajatuksiaan. Prosessi toimi ajatusten herättelijänä ja oppimisprosessin käynnistäjänä läheisille kuin työntekijöillekin sekä minulle itselleni. Sen myötä saimme aikaa miettiä omaa työtään ja tarkastella sitä myös kriittisesti. Samoin läheiset pohtivat omaa toimintaansa yhteisössä.

Huomasin jo kehittämistehtävän aikana tapahtuvan muutosta yhteistyön toiminnassa. Yhteinen keskustelu ja vuorovaikutukselle varattu aika saivat jo aikaan muutosta ajattelu- ja toimintatapoihin, joten kehittämisprosessi tuotti tulosta jo ennen sen raportoimista. Erityisesti työpajailta lähensi työntekijöitä ja läheisiä ja loi avoimempaa vuorovaikutusta. Toikko ja Rantanen (2009, 89) sekä Metter (2007, 1) kuvaavatkin, että kehittäminen vaatii aktiivista vuorovaikutusta ja osallistumista, jossa eri osapuolet tarkastelevat kehittämistoimintaa dialogin avulla.

Kehittämistyön tuloksia tarkastellessani nousi ehkä hiukan yllätyksenäkin vuorovaikutuksen merkityksen suuruus. Vaikka tämä on aina tiedetty tärkeäksi, yllätti kuitenkin se, miten paljon sillä on vaikutusta koko toiminnan onnistumiselle. Odotin ehkä lopputuloksiin enemmän konkreettisia asioita, kuten mitä asioita teemme yhdessä

ja kuinka paljon. Vaikka näitäkin asioita nousi paljon esiin, nousi vuorovaikutuksen tärkeys tässä työssä kuitenkin tekemisen edelle. Lähes kaikki konkreettinen toiminta jota toivottiin, oli sellaista, jota Kytösavussa jo toteutetaan. Näin jälkikäteen pohdittuna, oma suuntani työn tekemiselle ei alussa ollut vielä täysin muodostunut. Asukailta kerätty haastatteluaineisto ohjasi työtä oikeaan suuntaan ja toiminnan konkreettinen tekeminen jäi toissijaiseksi päämääräksi. Kehittämistyön lopputulos on kuitenkin juuri sitä mitä työyhteisössäni tarvitaan toiminnan kehittämiseksi eli vuorovaikutukseen tärkeyden tiedostamista. Työn tulokset ohjaavat siihen johtopäätökseen, että läheisyhteistyön onnistumisen taustalla on empaattinen- ja dialoginen vuorovaikutus / kommunikaatio. Tekemisen sisällöllä ei ole niinkään merkitystä, ellei vuorovaikutus ole kunnossa. Tämän onnitessa yhteistyö tukee asukkaan osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä voimaannuttaa asukasta. Tämä vastaavasti mahdollistaa oman näköisen elämän muodostumisen. Työyhteisömme täytyy keskittyä vuorovaikutuksen parantamiseen läheisten ja asukkaiden kanssa, kuin työyhteisön sisälläkin.

On myös hyvä herätellä meitä kaikkia myös siihen, että keskustelu on myös eräänlainen vallankäytön väline. Leskelän (2006, 74) mukaan vahvempi keskustelija saattaa viedä kommunikaatiota haluamaansa suuntaan, jolloin voi käydä niin, että työntekijät tai läheiset ovat niitä jotka estävät kehitysvammaista ihmistä esim. pääsemästä kouluun tai osallistumasta yhteiskunnan muuhun toimintaan. On tärkeää tiedostaa, että keskustelussa heikoimmankin täytyy olla tasavertaisessa roolissa. Aineistoa tarkastellessani ajatuksia herätti myös tilanteet, joissa asukkaalla ei ole läheisiä joiden kanssa tehdä yhteistyötä. Tässä tilanteessa me työntekijät olemme niitä läheisiä, jotka ajavat asukkaan etua. Saattaa myös tulla tilanteista, joissa asukas ei halua tehdä yhteistyötä läheisten kanssa ja myös tätä toivetta täytyy kunnioittaa. Myös tässä on asukkaalla itsemääräämisoikeus.

Esimiehellä on yksikössä oleellinen asema vaikuttaa läheisyhteistyön onnistumiseen. Esimies pystyy vaikuttamaan siihen, miten tärkeään asemaan läheisyhteistyö yksikössä nostetaan ja miten paljon panostetaan aiheen koulutukseen ja perehdytykseen. Esimies myös motivoi ja kannustaa työntekijöitä läheisyhteistyön kehittämiseen ja rohkaisee aktiivisempaan vuorovaikutukseen ja keskusteluun aiheesta. Esimies voi myös kutsua läheisiä tiiviimmin mukaan työskentelyyn ja kehittämiseen.

Mielestäni tämä opinnäytetyön toteuttaminen on onnistunut hyvin ja se vastaa työyksikköni tarpeita. Työskentely ei kuitenkaan lopu tämän opinnäytetyön raportoinnin valmistumiseen, vaan se jatkuu myös sen jälkeen. Tulokset esitellään kaupungin asumisyksiköiden esimiehille ja sosiaalityöntekijöille. Työntekijöiden kanssa tulokset käydään läpi ajan kanssa ja annetaan mahdollisuus keskusteluun. Aihe on laaja ja käytettävissä oleva aika on rajallinen ja sen vuoksi jouduin rajaamaan osan työskentelystä tämän opinnäytetyön ulkopuolelle. Työyhteisöä voi hyödyntää jatkossa kehittämistyön tuotoksena syntyneitä muitakin materiaaleja kuin läheisyhteistyön mallia, kuten esim. SWOT-analyysijä työn kehittämisessä ja toiminnan suunnittelussa.

Opinnäytetyön prosessin aikana nousi esiin jatkotyöskentelyn ja uuden tutkimuksen aiheeksi mm. yhteistyön kehittäminen kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Kehitysvammaisilla henkilöillä olisi paljon annettavaa myös yhdistyksille, joiden toiminta on pääsääntöisesti kohdennettu valtaväestölle. Myös muut kuin vammaisjärjestöt voisivat huomioida paremmin kehitysvammaisten ihmisten tarpeet.

9.2 Eettisyyden ja luotettavuuden tarkastelu

Opetus- ja kulttuuriministeriö on asettanut tutkimuseettisen neuvottelukunnan edistämään tutkimuksen hyviä käytäntöjä ja lisäämään tietämystä tutkimuksen hyvistä menettelytavoista. Tutkimuseettiset periaatteet ohjaavat tutkimusprosessia ja se edellyttää rehellisyyttä ja rehtiyttä kaikessa tutkimustoiminnassa. Tutkimuksen on oltava eettisesti luotettavaa ja hyväksyttävää. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 4–6.) Tutkimuseettinen neuvottelukunta on koonnut keskeisiä hyvän käytännön lähtökohtia, joita olen työssäni noudattanut. Eettiset ratkaisut kulkevat mukana koko tutkimuksen ajan, eikä se kohdistu vain yhteen tiettyyn vaiheeseen (Hirsjärvi & Hurme 2001, 20). Opinnäytetyön aiheen valintaan päädyin sen yhteiskunnallisen- ja työyksikön kehittämisen tarpeiden ajankohtaisuuden vuoksi. Kehitysvammaisten asumispalveluita kehitetään valtakunnallisesti ja sen myötä asukkaiden ääni täytyy saada paremmin kuuluviin. Yksi keino tässä työssä on panostaa läheisyhteistyön kehittämiseen.

Tutkimus täytyy perustua aina vapaaehtoisuuteen ja riittävään tietoon, joka oli myös yksi tämän opinnäytetyön tutkimusluvan saamisen edellytys. Tutkimusluvan hain ennen tutkimuksen aloittamista ja sen myönsi 11.4.2016 kansliapäällikkö- toimialajohtaja Raija Ranta. Tutkittavalle tulee aina kertoa tutkimuksen aihe, mitä osallistuminen tarkoittaa ja miten paljon aikaa osallistumiseen menee (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009, 5–6). Tutkimuksen osallistujilta olen aina kysynyt halukkuuden osallistumiseen ja kertonut myös riittävän laajasti mitä olen teke- mässä ja mikä on työn tarkoitus. Aukkailta, työntekijöiltä ja läheisiltä pyysin suos- tumuksen suullisesti. Aukkailta pyysin kirjallisesti luvan läheisten osallistumiselle heitä koskevaan tutkimukseen. Osallistujilla oli mahdollisuus myös kieltäytyä osal- listumisesta tutkimuksen missä vaiheessa tahansa, mutta sitä ei tämän opinnäyte- työn toteutuksen aikana tapahtunut.

Opinnäytetyöni tekeminen on perustunut luottamuksellisuuteen. Ruusuvuori ja Ni- kander (2010, 450) kertovat, että yleensä lupaukset luottamuksellisuudesta annea- taan jo haastattelun alussa, jolloin tutkittava voi luottaa siihen, miten aineistoa kä- sitellään, mihin sitä käytetään ja miten se säilytetään ja hävitetään tutkimuksen päätyttyä. Yksityisyyden suoja ei saa vaarantaa tutkimuksen missään vaiheessa esim. huolimattomalla aineiston säilyttämisellä (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009, 9). Keräämäni tutkimusaineisto on säilytetty sähköisenä omassa käytössäni olevalla suojatulla tietokoneella. Paperimateriaalin joutumisesta sivullisten käsiin on huolehdittu. Tutkimuksen valmistuttua aineisto hävitetään asianmukaisella ta- valla. Tutkimus on raportoitu niin, ettei siitä pysty tunnistamaan yksittäistä henkilöä ja niin ettei se aiheuta haittaa tutkittaville henkilöille. Olen myös sitoutunut siihen, etten kerro eteenpäin esille noussutta tietoa, joka voisi vahingoittaa tutkittavaa.

Tutkimusta tehdessäni olen käyttänyt tiedon hankinnassa monia eri tiedonhankinta- tapoja. Olen lähestynyt vammais- ja omaisyhdistyksiä sähköpostitse ja puhelimitse saadakseni heidän näkemyksiään aiheesta. Olen tutustunut laajasti opinnäytetyöni aihetta käsittelevään kirjallisuuteen ja artikkeleihin. Olen myös osallistunut paikka- kunnallani järjestettäviin koulutuksiin, joista olen katsonut olevan hyötyä tämän opinnäytetyön toteuttamisessa. Raportoinnissa olen kiinnittänyt huomiota oikean- laisiin lähdemerkintöihin. Olen myös muistanut plagiointin olevan hyvän tutkimus- tavan vastaista.

Laikion (2015) mukaan Suomessa ei ole läheisyhteistyöstä, tästä näkökulmasta, tehty juurikaan tutkimuksia. Ammattikorkeakoulu tasoisena työnä tästä näkökulmasta on toteutettu geronomien opinnäytetyö (Tolvanen 2015), jossa on käsitelty näkökulmaa puhtaasti läheisyhteistyön kannalta. Kehitysvammautyöhön suunnattuja tutkimuksia ei ole tehty läheisyhteistyöstä.

Aineistoa tutkittavilta kerätessäni kohtelin osallistujia kunnioittavasti, ja arvostin sitä, jos asukas tai läheinen ei jostain aiheesta halunnut puhua. Tällaisen tilanteen huomasin syntyvän yhden asukkaan haastattelutilanteessa. Yksityisyyden rajan määrittää ensisijaisesti tutkittava (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009, 7). Tässä kohdassa siirryimme eteenpäin, eikä haastateltavan ollut pakko kysymyksen vastata.

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan kuvata mahdollisimman tarkalla kuvauksella siitä, mitä ollaan tehty ja miten tuloksiin on päädytty. Koko tutkimuksen totutus on kerrottava mahdollisimman tarkasti ja totuudenmukaisesti. (Hirsjärvi ym. 2009, 232.) Tutkimusta arvioidaan usein validiteetin ja reliabiliteetin käsitteillä. Validiteetti kertoo siitä, onko tutkittu sitä asiaa mitä on ollut tarkoitus tutkia ja ovatko tulokset johdonmukaisia ja tehdyt tulkinnat vastaavat aineistoa. Reliabiliteetti taas kuvaa luotettavuutta ja sitä onko tulokset toistettavissa, eli onko toisen tutkijan mahdollista saada samansuuntaisia tuloksia. (Toikko & Rantanen 2009, 122.) Toikko ja Rantanen (2009, 159, 121) tuovat esiin, että vaikka kehittämistoiminnassa ei ole niin suurta roolia tieteellisen tiedon luotettavuudella, vaan tuloksen käytettävyydellä, lisäävät tutkimuksen asetelmat ja huomion kiinnittäminen luotettavuuteen sen lisäarvoa. Kehittämisessä luotettavuus näkyy erityisesti käyttökelpoisuudessa.

Opinnäytetyön raportoimisessa olen pyrkinyt kuvaamaan koko prosessin mahdollisimman tarkasti, jotta lukijan on sen luotettavuutta helpompi arvioida. Olen kuvannut kaiken totuudenmukaisesti ja siinä järjestyksessä, kun asiat on toteutettu. Mielestäni lopputulos on käyttökelpoinen kaikissa asumispalveluyksiköissä ja muissa-kin toimintaympäristöissä, joissa työskennellään kehitysvammaisten ja heidän läheistensä kanssa. Laadullinen tutkimus kuvaa tutkittavan subjektiivisia kokemuksia ja mielipiteitä ja siksi sitä ei täysin pysty toistamaan. Mielestäni tulokset ovat

johdonmukaisia ja vastaavat tutkimuskysymyksiin. Luotettavuutta olen lisännyt käyttämällä triangulaatiota eli olen käyttänyt erilaisia menetelmiä ja kerännyt aineistoa asukkailta, työntekijöiltä sekä läheisiltä.

Olen tutkimuksen aikana joutunut pohtimaan miten oma roolini vaikuttaa tutkimuksen tekemiseen. Vaikutusta lopputulokseen saattaa olla sillä, että olen vielä aloittelija, eikä kokemusta ole vielä paljon kertynyt. Tämä työskentely on lisännyt osaamistani ja tulevaisuudessa kehittäminen on ainakin itselleni selkeämpää ja uskon sen näkyvän myös lopputuloksessa. Myönnän, että itselläni oli matkan varrella oletuksia siitä mitä millaisia tuloksia syntyy ja olen joutunut irrottautumaan näistä oletuksista, jotta olen pystynyt vastaanottamaan uutta tietoa. Työskentelen osana yhteisöä, jossa tutkimusta / kehittämistä teen. Toisaalta se, että olen asukkaille tuttu, on varmasti auttanut minua saamaan tämän prosessin helpommin ja luotettavammin läpi. Tunnen asukkaiden taustoja ja menneisyyttä, joka auttaa ymmärtämään monia asioita. Samalla taas olen joutunut kiinnittämään huomioita siihen, että en tee omia johtopäätöksiä. Tutkija joutuu miettimään omia arvojaan ja tekemään ne läpinäkyviksi, jotta pystyy toiminaan puolueettomasti (Vilkkä 2005, 160).

LÄHTEET

A 23.12.1977/988. Asetus kehitysvammaisten erityishuollosta.

AAIDD 2009. Intellectual disability. Definition, classification and systems of supports. The AAIDD Ad Hoc Committee on Terminology and Classification. Washington: American Association on Intellectual and Developmental Disabilities.

Aarnikoivu, H. 2011. Aidosti hyödyllinen kehityskeskustelu. Helsinki: Edita.

ARA 2015. Palveluasumisen opas: 10.6.2015. Asumisen rahoittamis- ja kehittämiskeskus.

Bono, E. 1990. Kuusi ajatteluhattua. Loimaa: Mark kustannus Oy.

Duffy, S. 2006. Keyes to citizenship. 2.painos. Birkenhead: Paradigm Consultancy & Development Agency Ltd.

Harris, J. C. 2006. Intellectual Disability: Understanding Its Development, Causes, Classification, Evaluation, and Treatment. [Verkkokirja]. New York: Oxford University Press. [Viitattu: 1.7.2017]. Saatavana Ex Libris-palvelusta. Vaatii käyttöoikeuden.

Haukijärvi, N., Kangas, A., Knuutila, H., Leino-Richert, E. & Teirasvuo, N. 2014. Tavoitteena aktiivinen ja työelämälähtöinen oppiminen. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 91. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Hemminki, A. & Kyrölahti, E. 2016. Kehittämistoiminnan metodologisia lähtökoh-
tia. Luentomoniste. 13.1.2016. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja ter-
veysalan yksikkö, Sosionomi Yamk, Sosiaali- ja terveysalan johtaminen ja ke-
hittäminen. Julkaisematon.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja
käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uud. p. Helsinki:
Kustannusyhtiö Tammi.

Huttunen, M. 15.10.2016. Älyllinen kehitysvammaisuus. [Verkkosivu]. Lääkärikirja
Helsinki: Kustannus Oy Duodecim. [Viitattu 1.7.2017]. Saatavana:
http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00556

Huhtanen, K. 2011. Puhetta tukeva ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suo-
messä. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.

Hyyppä, M. 2005. Me-hengen mahti. Keuruu: PS-Kustannus.

Hämeen-Anttila, L. 19.5.2016. Erityishuollossa olevan itsemääräämisoikeus vahvistuu. [Verkkosivu]. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 2.7.2017]. Saatavana: http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/erityishuollossa-olevien-itsemaaraamisoikeus-vahvistuu

Hämeen-Anttila, L. 21.9.2016. Itsemääräämisoikeulainsäädännön valmistelu jatkuu tänä syksynä. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 2.7.2017]. Saatavana: http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/itsemaaraamisoikeulainsaadannon-valmistelu-jatkuu-tana-syksyna

Högnabba, S. 2008. Muuttaako asiakkaan puhe työkäytäntöjä: Tutkimus Bikva-arviointimenetelmän vaikutuksista. Helsinki: Stakes. Raportti. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Järvikoski, A., Härkäpää, K. & Pättikangas, M. 1999. Vammaisen henkilön valtaistuminen- palvelujärjestelmän avulla vai ilman sitä? Teoksessa: S. Nuokko-Juvonen (toim.) Pyörätuolitango: näkökulmia vammaisuuteen. Helsinki: Oy Edita Ab, 103–126.

Kaski, M., Manninen, A. & Pihko, H. 2012. Kehitysvammaisuus. 5 uud. p. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Kehitysvamma-alan verkkopalvelu 21.4.2017. Itsemääräämisoikeus ja lainsäädäntö. [Verkkosivu]. Helsinki: Kehitysvammaliitto. [Viitattu 30.6.2017]. Saatavana: <http://verneri.net/yleis/itsemaaraamisoikeus-ja-lainsaadanto>

Kehitysvamma-alan verkkopalvelu a15.3.2017. Mitä kehitysvamma on?. [Verkkosivu]. Kehitysvammaliitto. [Viitattu 1.7.2017]. Saatavana: <http://verneri.net/yleis/mita-kehitysvammaisuus-on>

Kehitysvamma-alan verkkopalvelu b15.3.2017. Sosiaalinen näkökulma. [Verkkosivu]. Helsinki: Kehitysvammaliitto. [Viitattu 1.7.2017]. Saatavana: <http://verneri.net/yleis/sosiaalinen-nakokulma>

Kehitysvammaisten palvelusäätiö 2016. Kansalaisuuden avaimet-projekti 2016-2018. Esite.

Kehitysvammaisten tukiliitto ry. Ei päiväystä. Yhteisöllisyys- yhteistä toimimista ja yhteisiä merkityksiä. [Verkkosivusto]. Tampere: Kehitysvammaisten tukiliitto ry. [viitattu 14.8.2017]. Saatavana: [http://www.kvtl.fi/fi/perhesivut/osallisuus-/yhteisollisyys-/](http://www.kvtl.fi/fi/perhesivut/osallisuus-/yhteisollisyys/)

Kivistö, M. 2014. Kolme ja yksi kuvaa osallisuuteen. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

- Koivula, R. 2013. Muistisaira ihminen omaisena terveyskeskuksen pitkäaikaisosastolla: Tutkimus toimijuudesta. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Kotiranta, T. 2012. Omaisat rakentamassa perhelähtöisyyttä. [Verkkajulkaisu]. Vantaa: Omaisena edelleen ry. [Viitattu: 30.6.2017]. Saatavana: <http://omaisenaedelleen.fi/omaisyhteistyö-vahvistaaperhelahtoisyyttahoitotyössä/>
- Kotiranta, T. 2016. Askeleita omaisyhteistyöhön. Pori: Omaisena edelleen ry.
- Krogstrup, K.C. 2004. Asiakaslähtöinen arviointi: Bikva-malli. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.
- L. 23.6.1977/519. Laki kehitysvammaisten erityishuollosta.
- L. 381/2016. Laki kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta.
- Laikio, E. 2015. Omaisyhteistyön ohjaaja. Omaisena edelleen ry. Puhelinkeskustelu. 13.8.2015.
- Lehtinen, I. 2015. Laitosasukkaasta vuokralaiseksi: Kehitysvammaisten henkilöiden laitoksesta tyhmäkotiin muuttaminen. Valtiotieteellinen tiedekunta. Helsingin yliopisto. Sosiaalityö. Pro gradu-tutkielma. Julkaisematon.
- Leskelä, L. 2006. Yhteisymmärrystä rakentamassa. Teoksessa: Teittinen, A. (toim.) Vammaisuuden tutkimus. Helsinki: Yliopistopaino kustannus. 46–85
- Metter, A. 2007. Dialogisuus. Teoksessa: Satka, M., Julkunen, I., Meltti, T. & Yliruka, L. (Toim.) Käytännönopetuksen aakkoset. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Yhteiskuntapoliittisen laitoksen tutkimuksia 2/2007. [Viitattu: 1.7.2017] Saatavana: http://www.aikuissosiaalityo.fi/files/2796/Anna_Metteri_Dialogisuus.pdf
- Murto, L. 2017. Ihmisoikeuslakimies. Kynnys ry /Vike. Itsemääräämisoikeuden edistäminen. Esitelmä. Kansalaisuuden avaimet -projekti 15.5.2017. Seinäjoki.
- Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus: Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita.
- Parviainen, T. 1998. Johdatus yhteisöllisyyteen ja sen lähikäsitteisiin. Teoksessa: Yhteisöllisyys – avain parempaan terveyteen: Työvälineitä hoitotyöhön. Helsinki: Stakes. Raportteja 217. 39–53.
- Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino

- Räsänen, J. 2006. Voimaantumisen mahdollistaminen ja ratkaisut: Yhteiskunnan, yhteisön ja yksilön valtaistaminen. Järvenpää: Julkiviestintä oy / Suomen Työvalmennusakatemia julkaisu.
- Savolainen, H. 3.2.2017. Learning cafe eli oppimiskahvila. [Verkkosivu]. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 4.7.2017]. Saatavana: <https://www.in-nokyla.fi/web/malli2825539>
- Seinäjoen kaupunki 2013. Seinäjoen kaupunkistrategia 2013-2020. Seinäjoen kaupunginvaltuusto 26.8.2013.
- Seinäjoen kaupunki 2016. Seinäjoen kaupungin vammaispalveluiden toiminta-ajatus ja arvot. Ei julkaisuaikaa. Esite.
- Seppälä, H. & Sundin, M. 2011. TOIMI, Menetelmä psykososiaalisen toimintakyvyn kuvaamiseen. Kehitysvammaliitto ry:n koulutus materiaali.
- Seppälä, H. 20.4.2017. Erytishuolto-ohjelma ja palvelusuunnitelma. [Verkkosivu]. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu: 1.7.2017]. Saatavana: <https://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/palvelujen-jarjestamisprosessi/erytishuolto-ohjelma-ja-palvelusuunnitelma#ots6>
- Sokra 2.8.2017. Sosiaalinen osallisuus. [Verkkosivu]. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu: 13.8.2017]. Saatavana: <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankkeet-ja-ohjelmat/sokra/sosiaalinen-osallisuus>
- Sosiaalipalveluiden omavalvontasuunnitelma 2017. Kytösavun asumispalveluyksikkö. Saatavana: Seinäjoen kaupungin vammaispalvelut.
- Stenberg, S. 2004. Mahdollistava yhteisöllisyys: sukellus settlementtityöhön. Helsinki: Suomen Settlementiliitto ry.
- STM 2012. Laitoksista yksilölliseen asumiseen: Valtakunnallinen suunnitelma palvelujen kehittämiseksi lähiyhteisöön. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2012:5
- STM 2016. Laitoshoidosta yksilölliseen asumiseen: Kehitysvammaisten asumisen ohjelman toimeenpanon arviointi ja tehostettavat toimet vuosille 2016-2020. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016:17.
- Suomen YK-liitto 2016. YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista ja sopimuksen valinnainen pöytäkirja. Helsinki: Suomen YK-liitto.
- Tammisto, M & Marjamäki, K. 2016. Avoin ja kuunteleva läsnäolo luottavaisen läheisyhteistyön avain. Teoksessa: Leinonen, E. (toim.) Läheisyhteistyön kulmakiviä: Henkilökunta ja läheiset yhdessä hyvän elämisen tukena. Tampere: Kehitysvammaisten palvelusäätiö. 6–11.

- Tautiluokitus ICD-10 2011. Luokitukset, termistöt ja tilasto-ohjeet. Mikkeli: Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos.
- Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. 2.p. Tampere: Tampereen Yliopistopaino oy- Juvenes Print.
- Tolvanen, S. 2015. Omaiset mukana edistämässä yhteisöllisyyttä: Toiminnallinen kehittämistyö Valmakodissa. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan yksikkö. Geronomi. Opinnäytetyö. Julkaisematon.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uud. p. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2009. Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakkoarvioinnin järjestämiseksi. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. [Viitattu 27.7.2017]. Saatavana: <http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/eettisetperiaatteet.pdf>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. [Viitattu 27.3.7.2017]. Saatavana: http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Valtioneuvosto 2012. Valtioneuvoston periaatepäätös kehitysvammaisten henkilöiden yksilöllisen asumisen ja palvelujen turvaamisesta. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 30.6.2017]. Saatavana: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/112513/URN%3aNB%3afe201504226062.pdf?sequence=1>
- Valtioneuvosto. Ei päiväystä. Valtioneuvoston periaatepäätös ohjelmasta kehitysvammaisten asumisen ja siihen liittyvien palvelujen järjestämiseksi. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 30.6.2017]. Saatavana: <http://stm.fi/documents/1271139/1357028/Kehitysvammaisten+asumisen+ja+siihen+liittyvien+palveluiden+j%C3%A4rjest%C3%A4minen.pdf/004d06c5-a9f4-4bad-bec0-0907edd142a6>
- Wehmeyer, M. & Schwartz, M. 1998. The Relationship Between Self-Determination and Quality of Life for Adults with Mental Retardatio.[Verkkojulkaisu]. The Arc National Headquarters. [Viitattu 2.7.2017]. Saatava: https://kuscholarworks.ku.edu/bitstream/handle/1808/6237/SD4_Relationship%20between%20SD%20and%20QOL.pdf?sequence=1
- Vilkka, H.2005. Tutki ja kehitä. 1.–2. p. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Virtanen, H. 2012. Selkokielen käsikirja. 2. uud. p. Helsinki: Oppimateriaalikeskus Opike.

Vuorinen, T. 2014. Strategiakirja – 20 työkalua. Helsinki: Talentum.

LIITTEET

Liite 1. Tutkimuslupa

Liite 2. Lupalomake läheisten haastatteluun

Liite 3. Lomake asukkaiden haastattelun tueksi

LIITE 1 Tutkimuslupa

PÄÄTÖS / kansliapäällikkö-toimialajohtaja

Päivämäärä 11.04.2016 Pykälä 12/2016

Asia Tutkimuslupa, Korpela Miia

SEAMK:ssa sosionomi (YAMK) tutkintoa opiskeleva Miia Korpela anoo tutkimuslupaa opinnäytetyötään varten. Tutkimuksen tavoitteena on kartoittaa läheisten, asukkaiden ja henkilökunnan näkemysten avulla sitä millaista yhteistyötä läheisten kanssa tulisi olla, kun läheinen kehitysvammainen asuu asumispalveluyksikössä.

Tutkimusaineisto kerätään teemahaastattelujen avulla. Tarkoitus on haastatella Seinäjoen vammaispalvelujen asumisyksikkö Kytösavun asiakkaita, heidän läheisiään ja Kytösavun henkilökuntaa.

Päätös Päätän myöntää luvan tutkimuksen toteuttamiseen edellyttäen että Kytösavun asiakkaiden osallistuminen haastatteluun on vapaaehtoista.

Allekirjoitus

Raija Ranta, kansliapäällikkö-toimialajohtaja, p. 06 416 2129,
raija.ranta@seinajoki.fi

Oikaisu-vaatimusohje Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen osoitteella: Sosiaali- ja terveyskeskus, PL 229, 60101 Seinäjoki, neljäntoista (14) päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteluineen ja se on tekijän allekirjoitettava.

Julkisesti nähtävänä

Tiedoksianto

18.4.2016
Kenelle
Miia Korpela

Päivämäärä
11.4.2016

Miten

Lähetetty postitse
saantitodistusta vastaan

Lähetetty postitse
tavallisena kirjeenä

Lähetetty sisäisessä
postissa

Luovutettu

Vastaanottajan allekirjoitus

Lähetetty sähköpostissa

Jaana Uotila, johdon sihteeri, p. 06 416 2152
jaana.uotila@seinajoki.fi

LIITE 2 Lupalomake läheisten haastatteluun

PYYDÄN SINULTA _____(Asukas) LUPAA
 HAASTATELLA LÄHEISIÄSI OPINNÄYTETYÖHÖNI SIITÄ, MITÄ
 MUKAVAA VOISIMME TEHDÄ YHDESSÄ.

PYYTÄÄ

SAADA LUPA

HAASTATELLA

LÄHEISET

MUKAVAA YHDESSÄ

|

SEINÄJOKI

SEINÄJOKI

PÄIVÄMÄÄRÄ

SEINÄJOELLA _____

ALLEKIRJOITTAAN

SOPIMUS

ALLEKIRJOITUS

MIIA KORPELA

LIITE 3 Lomake asukkaiden haastattelun tueksi

MINÄ

OPISKELLA

SeAMK

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

HAASTATELLA

SINÄ

MINÄ OPISKELEN KOULUSSA TYÖNTEKEMISEN KEHITTÄMISTÄ JA JOHTAMISTA. HALUAISIN HAASTATELLA SINUA. HALUATKO OSALLISTUA? KYLLÄ / EI

LÄHEISET

+

OHJAAJA

+

SINÄ

MUKAVAA YHDESSÄ

LÄHEISESI (PERHEESI), HOITAJAT JA SINÄ VOISIMME TEHDÄ JOTAIN MUKAVAA YHDESSÄ. HALUAN TIIÄÄ MITÄ SINÄ HALUAISIT YHDESSÄ TEHDÄ.

SINÄ

PÄÄTTÄÄ

LUOTTAMUKSELLINEN

SINÄ ITSE PÄÄTÄT MITÄ HALUAT YHDESSÄ TEHDÄ.

VASTAUKSET OVAT LUOTTAMUKSELLISIA, EIKÄ VASTAUKSIASI KERROTA MUILLE.

EI

KYLLÄ

VOIT VASTAT PEUKALOA NÄYTTÄMÄLLÄ TAI OSOITTAMALLA KUVAA.

TÄSSÄ ON KUVIA SIITÄ MITÄ VOISIT TEHDÄ ASUMISYKSIKÖSSÄ LÄHEISTESI KANSSA.

SAADA VIERAS

HALUAN ETTÄ LÄHEISENI VIERAILEVAT KODISSANI.

OLLA YÖKYLÄSSÄ

HALUAN ETTÄ LÄHEISET OVAT YÖTÄ LUONANI.

NEUVOTELLA

HALUAN KUTSUA OMAAN PALAVERIINI LÄHEISIÄ IHMISIÄ.

SYÖDÄ YHDESSÄ

HALUAN RUOKAILLA YHDESSÄ LÄHEISTENI KANSSA.

AVUSTAA PUHELIMEN

SOITTOSSA

HALUAN ETTÄ MINUA AUTETAAN PITÄMÄÄN YHTEYTTÄ LÄHEISIINI.

TÄSSÄ ON KUVIA SIITÄ MITÄ VOISIMME TEHDÄ KAIKKI YHDESSÄ. HOITAJAT, ASUKKAAT JA LÄHEISET.

GRILLATA

HALUAN ETTÄ VIETÄMME GRILLIJUHLIA KESÄLLÄ.

HARAVOIDA LEHTIÄ

HALUAN OSALLISTUA TALKOISIIN.

JUHLIA YHDESSÄ

HALUAN VIETTÄÄ JUHLIA YHDESSÄ KYTÖSAVUSSA.

MUSIIKKIESITYS

HALUAN YHDESSÄ KONSERTTEIHIN JA TAPAHTUMIIN.

RETKI

HALUAN TEHDÄ YHDESSÄ RETKIÄ.

HALUAN ETTÄ LÄHEISILLENI JÄRJESTETÄÄN KOKOUKSIA.

VANHEMPAINKOKOUS

HALUATKO KERTOAA MITÄ MUUTA VOISIMME TEHDÄ?

KERTOAA

KUKA

PÄÄTTÄÄ

VAPAA-AIKA

KUKA PÄÄTTÄÄ MITÄ TEET VAPAA-AJALLASI?